

Co jsou komunisté

I.

Vážený pane redaktore!

Protestuji proti tomu všemu, co Jste napsal v Přítomnosti o důvodech proti koalici s komunisty. Připsal Jste jim k tíži všechny „dětské nemoci“ komunismu, lépe řečeno všechny hříchy trockistů, fanatických sektářů, proti jejichž výstřelkům Lenin napsal svou známou knihu už v dobách revoluce — proti nimž zápasil Stalin ještě před sociální revolucí v rámci zemí dnešního Sov. svazu. Já sama prožila na př. období Zinověvovy hrůzovlády v komunistické straně u nás a v Německu. To bylo v době, kdy dr. Vrbenský s celou Vaší skupinou a hnutím Socialistického sjednocení přistoupil do K. S. Č. Jsem svědkyní úporných zápasů mezi stalinským a zinověv-trockistickým způsobem uplatňování komunistických zásad. Celým srdcem a zdravým rozumem jsem stranila Stalinovi. — Bolestně jsem tušila, že nebude moci snadno zdolat intriky této fanatické kliky, která pěstovala všechno to, co Jste připsal na účet nynější III. Internacionály Dimitrovovy a nynějších vedení komunistických stran, která se přece skládají z vyslovených odpůrců barbarských metod dřívějších.

Vždyť mnozí, ba velmi mnozí, z dnešních vůdců strany jsou hoši z našich řad, námi v mládí vychovávaných a do dnes je jim Vrbenský v mnohých otázkách vnitřní politiky směrodatným, váženým, ba milovaným rádcem. Smím s plným vědomím odpovědnosti říci, že dnešní linie strany u nás je zčásti také naší zásluhou a výsledkem drobných, ale neméně úporných zápasů proti zinověv-trockistické brutální a naivní hegemonii, kterou se dlouho ještě udržovali, když už dávno Zinověv pohltil Trockého, zahnal ho za hranice a sám už byl svými chlapecky krutými metodami odsouzen.

Opakuji — bolestně jsem tušila, že humánně založený Stalin nebude moci zdolat tuto kliku bez nejpřísnějších zákroků. Kdyby se dali léčit choroby sadismu, kverulantství a chorobné sebelásky nějakými pilulkami, lázněmi a životosprávou — raději by Stalin sáhl k těmto prostředkům — ujišťuji Vás. Stalin je zdravý člověk — a zdravý člověk nemá rád zbytečně prolitou krev. Je mi velmi těžko u srdce z těchto věcí — snad kdyby ženy se odvážily k spoluvládě na 50%, jak by to přirozeně mělo být, mnohé věci by se luštily moudře místo chytře. Ale za dané světové politické i hospodářské situace nelze tomu, kdo jde za pravdou a spravedlností, než postavit se na stranu stalinců.

A proto, vážený pane redaktore, není správné — dovolte mi to říci — že píšete tak horlivě proti koalici s komunisty dneška a neděláte nutného rozdílu. Život pro chudé lidi je strašlivě těžký. Vy to ani nemůžete pochopit — promiňte — co je každodenní stejná bída, nekonečná bída bez naděje na lepší zítřek. Komunism pro chudého člověka je velikou mravní podporou, jinak by nesnesl už té truchlivé skutečnosti. A na straně druhé — což jsou velkokapitalisté, kteří jako ropuchy sedí na prameni blahobytu pro všechny — což jsou šťastnými lidmi? Není vnitřní rovnováha a pocitu blahého uspokojení možným u takových lidí, kteří staví své úspěchy na tragediích mas. Ale toto není staré známé smířování práce s kapitálem — kde kapitalista zůstane, čím je, pod společným baldachýnem lživé demokracie. Aktivní kapitalista je zpravidla nadaný organisátor výroby. Systém ho kazí, dává mu moc rozhodovat i o věcech, kterým nemůže rozumět. Moderní socialism — lépe komunism, je systém, který zatím dnes jediný by mohl umožnit zavedení pořádku a souladu mezi

výrobou a spotřebou. Jsou to tito mladí komunisté, kteří přicházejí s čistým štítem, s čistým srdcem a jasnou hlavou ze stalinských vysokých škol a nabízejí se k spolupráci na přebudování světa. A Vy je zapuzujete proto, že jejich někteří předchůdci se v mnohých věcech tragicky mylili. Je opravdu na škodu věci, že pokrokové lidé dají na sebe působit docela nahodile a bez hlubokého spravedlivého prozkoumání věci. K Vám se vloudilo několik stoupců Trockého a stačí na to, aby rozvraceli a znemožnili věc tak nutnou pro pokrok i pro budoucnost našeho malého národa, jako je společný postup v politických, hospodářských i kulturních otázkách proti reakci. Vážený pane redaktore — fašism je před branami — je málo času na teoretické diskuse. Ale prosím Vás z celého srdce, prosím Vás naléhavě — Vás všechny, kteří máte vliv na veřejné mínění, abyste uvážili toto: K. S. Č. není stranou tak malou, abyste ji mohli vyškrtnout ze spolupráce beze škody pro státní a národní celek. Není ještě ani 8 let, kdy jsem se v Moskvě dostala do konfliktu pro nacionální otázky s lidmi, kteří jsou dnes „vyřízeni“, kteří stáli nepřátelsky k naší republice a přes svůj, ostatně problematický komunism, byli až okatě germanofilští. Co mi bylo tehdy jimi vytýkáno jako šovinism, je dnes už uplatněno a to ne jako pouhý taktický manévr, jak se Sovětům i III. Internacionále podkládá — nýbrž jako zásada — jedna z těch thesů, které byly trockisty i zinověvci zastřeny, protože oni nebyli schopni ji pochopit a uznat. (Proč — to je otázka pro sebe.) Dnes III. Internacionála vede Dimitrov — tentýž Dimitrov, kterého Jste tak obdivovali, když se statečně hájil před Hitlerovými soudci. Prožil všechny hrůzy fašistického režimu, viděl a zkusil příliš mnoho a je rozumu příliš zdravého a bystrého, charakteru pevného a srdce naskrz poctivého, než aby nevěděl, co hrozí Evropě a celému kulturnímu světu, kdyby III. Internacionála pěstovala úzkoprsmou politiku, navyklou u všech stran — totiž agitovat, nabírat na sebe, demagogicky se udržovat při síle a nechat tyto síly ležet celkem ladem. Jak to, že nechcete pochopit tento rozdíl mezi Stalinem a Dimitrovem na straně jedné a fanaticky na straně druhé? Nejsem dnes aktivní v politické veřejnosti — nejsem osobně nijak vázána k žádné skupině, mám osobní přátele všude a prosím, abyste mi uvěřil, že mé řádky k Vám nejsou diktovány ničím jiným, než upřímnou snahou o to, aby pravda zvítězila.

Landová-Štychová

II.

Vážená paní,

nikdy jsem nepochyboval o Vašem srdci, které tak pěkně se vyjevuje i v tom Vašem dopise. Pochyboval jsem jen o síle Vašeho politického bystrozraku — tenkrát, když jste se ke komunistům přidali, a dovedete-li mi to odpustit, pochybuji o tom poněkud i dnes. Šli jste do komunismu, nevědouce dobře, kam jdete. Měli jste ovšem své iluze: my to napravíme. Ale právě v tom byla iluze, že jste si myslili, že Vy to můžete napravit.

Líčíte nyní komunistické hnutí jako dramatický zápas mezi dobrem a zlem, mezi dobrými a zlými lidmi, o velké části komunistické minulosti připouštíte, že to byla „choroba sadismu, kverulantství a chorobné sebelásky“. Věříte jaksí, že démoničtí Trocký a Zinověv kazili ostatní hodné komunisty, že z jejich ničemného ducha povstávaly všechny ony „barbarské metody dřívější“, a že teprve teď, po odstranění těchto

mužů, se komunismus může státi tím, čím ve skutečnosti jest. Pravda asi jest, že komunismus stává se nyní nikoliv tím, čím vždy pod povrchem byl, nýbrž tím, čím nikdy nebyl. Stalinův poslední kurs způsobil, že komunismus zatím stal se bližším tomu, jak Vy jste si vždy komunismus představovala, než tomu, jak si jej představoval Lenin a jak komunismus celých patnáct let ve světě existoval. Myslím, že jste měla o komunismu vždy velmi subjektivní představu a že jste v tomto hnutí nikdy nebyla ničím jiným než úchylkou, takovou úchylkou, z níž se může těšiti lidskost, ale která ve všech skutečných komunistech nezbuzovala nikdy nic jiného než opovržení a zuřivý hněv. Vážená paní, nechtěl bych slyšet prokletí, jaké by pro Váš případ formuloval Lenin, kdyby se dožil těchto časů. A myslím, že přece není pochyby o tom, že Lenin — toť komunismus.

Na Lenina, abych tak řekl, se díváte rovněž velmi subjektivně, a co ve své duši nalézáte, přisuzujete i jemu. Je pravda, že napsal knihu o „dětské nemoci levičáctví v komunismu“, ale stačí se do ní podívati, abychom se přesvědčili, že je v ní něco naprosto jiného, než Vy v ní hledáte. Zrekapitulujme si krátce její obsah.

Bolševismus, píše Lenin, vyvinul se a zocelil v boji proti maloburžoasnímu revolucionářství, které se podobá anarchismu. Maloměšťák, rozvztekliv se, snadno přejde do krajní revoluce, kde není schopen houževnatosti a organisovanosti a brzo zase upadá do apatie. Sociální revolucionáři propagovali individuální teror, my jej zavrhovali, nikoliv z „lidskosti“, nýbrž z účelnosti. Bojkot parlamentu není vždy správný: jen tehdy, vede-li k úspěšnému povstání. Bolševik musí umět nelegální boj spojovat s legálním. Radikální opozice v německé komunistické straně popírá stranickou disciplínu — to se rovná odzbrojení proletariátu ve prospěch buržoasie. Levičácká nechuť k práci v neutrálních odborových organisacích je fráze. Musíme závazně pracovati tam, kde jest masa. Je nutno použití, abychom zůstali u mas, „všech úskoků, chytrosti, umlčení, zatajení pravdy“, byť to stálo cokoli. Revoluční taktiku nelze stavět na pouhé revoluční náladě, nýbrž na střízlivém uvážení všech sil. Zvítěziti s pouhou avantgardou nelze. Je nutno převésti na svou stranu masy, „je třeba spojití nejpřísnější oddanost ideám komunismu s uměním uzavírání všech nezbytných zatímních kompromisů“. Revolucionáři, kteří neumějí spojovat legální boj s nelegálním, jsou špatní revolucionáři. Umění nahmatat konkrétní cestu je hlavní úkol komunismu. Naši povinnosti je ovládat všechny formy. Revoluční fráze je opakování revolučních hesel bez ohledu na objektivní okolnosti. Povstání není vždy užitečné, někdy je jen dobrodružstvím.

Jak dostatečně vidět, Lenin nebyl proti ničemu z toho, co v komunismu bylo strašného, nýbrž byl jen proti opravdu dětským nemocem některých vyjevených a dětinsky nedočkavých komunistů. Všechny „barbarské metody dřívější“ jsou také v Leninovi, ba více, on jest pravým jejich otcem. Ačkoliv byl velmi zaměstnán, když psal tuto knížku, u dělal si vždy dosti času, aby pojem lidskosti dal do uvozovek. Připouští jakoukoliv lež a podvod ve službách hnutí. V něm ovšem je obsažena celá teorie občanské války i diktatury, v něm je celé pohrdání humanitou, jímž se komunismus tak špatně zapsal do dějin lidstva.

Sotva je však možno vydávati i Lenina za dětskou nemoc komunismu. Jemu komunismus skutečně byl „nejužší společností lidí, usilujících o diktaturu proletariátu prostředky občanské války“ a nebylo jediného krvavého nebo kruté důsledku, jež by váhal vzíti na sebe. Odmítal jen revoluční fantasty, kteří by svou nezkušeností a nedočkavostí vyvolali revoluci předčasně nebo v nepříznivých podmínkách a zavinili její porážku. On sám byl chladným inženýrem revoluce, geniem umění dobývání moci, jako je snad

i Hitler, a opovrhoval se své výše mistra taktiky revolučními diletanty. Velmi neprávem se, vážená paní, ho dovoláváte. Chtěl revoluci v každé podobě a formě, — i sebe hroznější, chtěl revoluci každou mimo jedinou: ztracenou.

Celá komunistická internacionála byla tehdy tím, co naprosto historicky nepravdivě líčíte jakožto hříchy trockismu a zinověvismu. Lenin sám, kdyby bylo dovoleno takto ho měřiti, byl nekonečně více trockistou než stalinovcem a přijde doba, kdy v Rusku bude nutno vzít Leninovy spisy z oběhu, aby ustavičně neobviňovaly Stalina ze zraedy. Fanatické sektářství, které, jak se zdá, se Vám oškliví, bylo právě Leninovým dílem. Věnoval většinu své životní práce tomu, aby bolševiky hlubokou nenávistí a ostrím meče odlišil od všech ostatních, a byl v tom naprosto nesmiřitelný. Brutální hegemonie v Internacionále, na kterou vzpomínáte s rozhořčením, to bylo vlastní dílo leninovského centralismu a jeho představ o stranické disciplíně. Udivuje mne, jak nedokonalou paměť vlastně máte: Zinověvova hrůzovláda — to byla klasická hrůzovláda centralisovaného komunismu, a ze všech posledních událostí je patrné, že Stalinova hrůzovláda není o nic menší a komunismus za něho o nic méně centralisovaný. Nejen Trocký a Zinověv, nýbrž celý komunismus byl právě takový. Popíráte-li to, kladete sekeru ke kořenům historického komunismu, popíráte historickou pravdu. Děláte z komunismu něco jiného, než čím dosud byl. Připouštím, že i Stalin z něho dělá něco jiného než byl. Vylupuje z něho a odhazuje nejen trockismus, nýbrž i leninismus. Komunismus přestává být historickým komunismem a stává se nějakým hnutím jiným — jakým, nevíme ještě přesně. Zatím je v tom ještě příliš mnoho nejistoty, zatím celé sovětské Rusko příliš se podobá vřícímu kotli, abychom pro tohoto spojence zavrhlí některé spojence jiné, abychom koalici s ním znemožnili si některé koalice jiné, které nás držely, dokud komunismus ještě neměl ono-ho porozumění pro Československo a pro demokracii, kterým prý se nyní vyznamenává.

Že hnutí, které bylo poraženo, se stalo mírnějším, na tom není nic divného. Známe příliš dobře tuto mírnost po porážce, abychom na ní chtěli stavěti všechny základy své národní a demokratické existence. Ještě nedávno neměl však ani sám Stalin této umírněné moudrosti. On právě, tento moudrý a mírný Stalin, poroučel německým komunistům dobíjet německou demokracii, když bojovala svůj smrtelný zápas s nacismem. On rozkazoval německým komunistům organisovat stávky proti posledním německým demokratickým vládám, když už nacisti proti nim stávkovali, on je vedl k tomu, aby společným hlasováním s hitlerovci podráželi posledním německým demokratickým vládám nohy. On bodal německou demokracii zezadu, když ji Hitler píchal zepředu. Je pravda, že od té doby se asi jinak rozmyslel a že by nyní německou demokracii a s ní všechny ty světové chance, které zároveň s ní byly ztraceny, hrabal špendlíčkem. Ale to nedělá jeho chyby o nic menšími. Stalin tehdy docela po komunisticku a leninovsku hnal věci na ostří nože. Je skoro jisto, že se obrátil, když uzřel výsledek. Ale musíte nám po-
přáti více času, abychom si na tento obrát zvykli.

Nikdo nemůže mi tak dobře domlouvati, aby mne pohnul radit k tomu, abychom vsadili osud státu a demokracie na kartu komunistické pomoci. Osudné jest, že, jakmile bychom na ni vsadili, byla by to jediná karta, již bychom měli v rukou. Ostatně by bylo

velmi nepravdivé se stanoviska rozvahy vsadit na hnutí, o němž se právě vyjevilo, jak se zmýlilo ve všech svých základních předpokladech, a které právě prohrálo celou svou velkou partii. Komunisté se ukázali příliš slabými, aby nástupu reakce kdekoliv zabránili. To jest historický fakt, a naši povinností jest dát se jím poučit.

Nám, poněvadž jsme demokraty, jde především o to, aby demokracie byla uhájena, a k tomu budeme volit nejvhodnější prostředky. Vy ovšem nemluvíte o demokracii, nýbrž o lžidemokracii. Ale jak se zdá, má i tato lžidemokracie svou obecnou cenu, jestliže nyní vidíme komunisty ve všech zemích, kterak volají do boje na její ochranu. Kdybychom se ani o významu demokracie neshodli, jaký spolek mezi námi by byl vůbec možný? Jestliže dnešní demokracii nepokládáte za více než lžidemokracii, což je patrně jen jiné slovo pro podvod, jaké vlastně nutkání nalézáte v sobě, abyste společně s demokraty na obranu této demokracie vystupovala? Neboť to, snad se přece nemýlím, by mělo býti programem této společné fronty? Jestliže vy demokracii pokládáte jen za lžidemokracii, na jaké základně vůbec bychom mohli vybudovat spolek? Věříme-li každý naprosto v něco jiného, kde jest pro nás společná cesta? Tato demokracie, jak ji vidíme před sebou, není podle názoru nás demokratů lživá. Jest jen v začátcích, je teprve politická, a není pochyby o tom, že se bude musit vyvinout také v demokracii hospodářskou. My však dále věříme, že nejlepší cestou k demokracii hospodářské je demokracii politickou zachovat, nikoliv ji zrušit. Dokud v té věci nebude mezi námi úplně jasno, dotud žádná společná fronta není možná.

My tedy zatím tuto demokracii, v jejíž význam věříme, jsme hájili tak, jak jsme dovedli, koalici všech demokratických stran, které k tomu byly ochotny. Je možno tento postup kritisovat a nalézt na něm různé vady se stanoviska pokrokovosti, není však možno popřít, že cíle bylo dosaženo, že demokracie byla zachována. Musíte pochopit, že nemáme mnoho chuti tento vyzkoušený a osvědčený se už postup najednou odvrhnouti a opírat demokracii o spolek s komunisty. Co by to znamenalo? To by znamenalo tolik, že vládní socialistické strany, až by spolek s komunisty uzavřely, musily by buď dobrovolně z vlády odejít nebo by z ní byly vypuzeny. To by byla vůbec největší chyba, jíž by se mohly dopustit. V té chvíli by demokracie u nás teprve byla skutečně ohrožena. Tolik byste mohla z posledních událostí v Evropě vědět, jak nesnadno je bojovat tomu, kdo nemá v rukou administrativu, proti tomu, kdo ji v rukou má. Věřit, že proti tomu by pomohlo nadšení nějaké lidové fronty, to je ta pravá „dětská nemoc levičáctví“ naší doby. Vydat kontrolu nad celým státním aparátem do rukou stran pravých — podivno, jak je možno toto vydávat za politickou moudrost a za něco, oč pokrovní lidé mají usilovat.

Dejme tedy tomu, že by socialistické strany uzavřely spolek s komunisty. Jak je Vám asi známo, občanské strany koalici, kterým nemůžeme poroučeti, jak mají smýšlet, by toho nesly. Výsledkem by bylo, že by se socialistické strany najednou octly v opozici, v době, kdy vůbec je velmi nebezpečno býti v opozici a mimo vládu. Návrat do vlády je nyní mnohem těžší než v idylických dobách dřívějších. Jak je vám asi rovněž známo, nejsou vyhlídky na to, že by tato lidová fronta ve volbách mohla zvítězit

tak, aby byla sama schopna utvořit vládu. Co by nastalo? Ani chvíli nemusíte pochybovat o tom, že by pak ruka vjela do rukávu a že by se potom občanské strany dohodly s Henleinem, aby mohly vytvořit parlamentní většinu. Konečným a mizerným výsledkem Vašeho usilování by bylo, že by v československé vládě zasedal Henlein a že by reakce měla všechny cesty otevřeny. Tak, jak se komunistické pokrokovosti vůbec často děje, pomohla by reakce ke všemu tomu, o čem zatím jen sní. Vymanévrovat z vlády republiky socialisty a pomoci Henleinovi, aby v ní zasedl — pěkný to recept na cestu do pekel. Snad je to trochu drsně řečeno, ale demokraté by se musili zbláznit, kdyby pomáhali toto připravovat.

Pokud se názoru na dnešní poměry v komunistické straně týká, nemohu sdílet Vašeho zalíbení ve Vašich „hoších“. Znali jsme je ještě, když se probíhali „s ozubím rozpěněným“. Vzpomínám, že Vaši hoši nám spílali imperialistů, když jsme po Hitlerovu nástupu k moci vyhlásili, že republika nemůže jinak než vyzbrojením čelit hrozbě, která vedle ní vyvstala. Vaši hoši nemilosrdně a málo charakterně vyházeli ze strany ty, kdo půl roku předtím, než k tomu byl dán z Moskvy definitivní povel, zahajovali onu komunistickou politiku, kterou oni dnes sami provádějí. Vaši hoši se neopírají v této věci o vlastní úsudek nebo o vlastní vůli, nýbrž, jako ve všech věcech jiných, o rozkaz Internacionály.

Je nezbytno bohužel také říci, že přeceňujete svůj podíl na dnešním obratu komunistické strany. Vaši hoši dělali by zase něco zcela jiného, kdyby jim to bylo Rusy přikázáno, a Vy a Vrbenský byste zase tak marně mluvili, jako po celých deset minulých let. Když jste vstupovali do komunistické strany, litovali toho upřímně všichni demokraté. Věděli, že v této straně nic nezreformujete, že se vydáváte cizímu komandu, komandu právě onoho Zinověva, jímž nyní tak pohrdáte. Myslím, že ani Vy, ani Vrbenský jste nikdy nebyli schopni onomu skutečnému komunismu porozumět. Proto jste také byli naprosto odstaveni v onom hnutí a sedíte stejně jako Šmeral, který to také chtěl jinak, v koutě, zatím co serioví a ochotní hoši ovládají vše, ale jen za cenu naprosté poslušnosti. Nynější vedení komunistické strany se neskládá z „fanatických odpůrců barbarských metod dřívějších“, nýbrž z lidí na slovo poslušných, kteří, kdyby Moskva obrátila, obrátili by také, neboť příliš dlouho žili v prostředí, kterému naprosto schází výchova k samostatnosti. Hřeben, kterým se nyní učesali, dostali doporučenou zásilkou z Moskvy. Doufám, že nepopřete, že hlavní velení naší komunistické strany dosud nesedí zde, nýbrž v Moskvě. A doufám, že pochopíte, že tento fakt sám už může stačit k tomu, abychom se zdráhali jít s komunisty do jedné fronty a zřít se pro to všeho toho, čím dosud byla u nás demokracie udržována.

Ostatně ani základní věci nejsou mezi námi ještě vyjasněny. Chce komunismus dosud revoluci a diktaturu proletariátu? Jestliže nechce, není už komunismem, jestliže chce, jak nám můžete radit, abychom se s ním spojovali? Máte velkou úctu ke komunistickému přesvědčení, ale žádnou úctu k přesvědčení našemu. Jaký společný program nám navrhuje? Udržení „lžidemokracie“ — na chvíli, dokud se to komunistům bude hodit?

O tom, co jest v dnešním systému hnusného, se nebudeme přít, poněvadž jest nám to oběma patrně

zcela jasné. Ale otázka jest, jak napraviť tyto veci, ktoré beže vší pochyby napraveny býti majú. Komunizmus se o to pokoušel jedním způsobem, který dnes sám opouští: občanskou válkou. Nikoho v Evropě se mu nepodařilo udělat tímto způsobem šťastnějším, mnohé nešťastnějšími. Jak víte, tam, kde komunisté tento svůj boj prohráli, vedlo to ještě k větším hnutostem. Nechceme cestu takového rizika, cestu, která strhává svět na pokraj barbarství občanských a jiných válek. Věříme ve vývoj. Nechceme vůbec násilí, ale zejména nechceme ve prospěch pokroku násilí takové, které všude, kde k němu došlo, se ukázalo slabým a podlešlo násilí jinému. Nechceme formy komunistické pokrokovosti. Udělali jsme s nimi už dosti zkušeností, abychom věděli, že následkem jejich bývá reakce.

F. Peroutka.

poznámky

Přeludy a skutečnosti v Národním sjednocení

Jeden vynikající francouzský psycholog založil celé své učení na názoru, že nejtěžší a nejzávažnější duševní úkon je poznávat skutečnost, být s ní stále v živém styku, přiměřeně reagovat na to, co ona přináší. Fantasie si příliš neváží; považuje ji za úkon psychologicky velmi pohodlný a dobře vidí její nebezpečí, které je v tom, že ve fantasii se duch často příliš vzdaluje od skutečnosti, čerpá sám ze sebe, ničím se nedává kontrolovat a upadá do přeludů a chimér.

Také v politice je určitý druh lidí, pro které přelud, heslo nebo velké slovo znamená všechno a skutečnost nic. Jsou to lidé, kteří jaksi nemají dost osobitosti a dost duševní pronikavosti, aby pochopili, že v politice, právě tak jako v individuálním životě, je něco objektivního, s čím nutno počítat, co nutno znát, čemu je třeba přizpůsobovat svá přání.

Posloucháte-li dnes řečníky na schůzi národní demokracie (neboť je po známých událostech těžko ještě říkat Národní sjednocení), máte dojem, že se pohybuje v říši přeludů, kde volně vládne fantasie a nic neznamená skutečnost. Slyšíte na příklad toto: „Nikdo se víc nezasloužil o stát a národ než my!“ To se odvážli říci řečník strany, která dnes tře bídu s nouzí a pomalu ani neví, zdali ještě existuje. Nebo slyšíte toto: „Naše názory se staly obecným majetkem.“

Tuto poslední větu vyřkl ve čtvrtek na Slovanském ostrově dr. Hodáč. Je tak překvapující, že se v duchu musíte tázat, zdali ji řečník mínil doopravdy. Ale podle toho, jak vážně se při tom tvářil, bezpochyby ano. Politická mentalita dra Hodáče by si zasloužila důkladného psychologického rozboru, neboť jen velmi zvláštní duch může pojmut myšlenku, že názory strany, která politicky úplně ztroskotala, se staly obecným majetkem. Vyvrátit domněni dra Hodáče není těžké. Vezměme hned hlavní myšlenku Národního sjednocení, na níž strana založila svou existenci: že je nutno odstranit „tento režim“ a zbudovat jakési „nové Československo“. Aby bylo jasno: slova „tento režim“ tu znamenají existující československou demokracii s parlamentem, politickými stranami a ostatním příslušenstvím. Stal se obecným majetkem názor, že je třeba „tento režim“ odstranit? Upevnil se za poslední léta „tento režim“ anebo hlavní programový bod Národního sjednocení? Zdá se, že to první, neboť ona část Národního sjednocení, která zbyla po odchodu skupiny Stříbrného, o změně režimu už skromně mlčí. Skoro to vypadá, jako by tento článek své politické víry opustila. Z celého převratnictví teď zbylo jen ohlížení, ke které mocné politické straně se přimknout. Dr. Hodáč se nikterak netajil tím, že jeho zraky se zalíbením spočinuly na straně agrární, třeba je to jeden ze sloupů „totoho režimu“. Najednou prý má Národní sjednocení (to Hodáč na schůzi veřejně prohlásil) „mnohé názory společné“ s agrárníky a doufá, že obě strany se dohodnou také o věcech hospodářských.

Bude zajímavé pozorovat, v čem bude tato dohoda záležet. Kdyby se to totiž bralo principiálně, nebyla by dohoda nikterak snadná, neboť dr. Hodáč pronesl na oné schůzi v hospodářské části své řeči program veskrze liberalistický, a strana agrární, jak známo, je pro všechno možné, jen ne pro liberalismus. Je to strana ochranářská, autarkistická a nejučinnější předbojnice

vázaného hospodářství. Dr. Hodáč je naproti tomu pro co největší rozvoj soukromého podnikání, pro snižování veřejných břemen soukromým podnikatelům — zkrátka program, s nímž by se mohl docela klidně znovu ucházet o sekretářské místo ve Svazu průmyslníků. Budou-li se mět ony dva programy politicky shodnout, bude potřebí na obou stranách hodně širokého svědomí.

Vrátíme-li se k východisku této poznámky, k poměru skutečnosti a fantasie v politice, vidíme, že se tento poměr v případě Národního sjednocení utváří asi takto: řečí o zásluhách o stát a národ, o sjednocování národa, o liberalismu atd. — to všechno náleží do říše fantasie; objektivní skutečnost za tím vším bude — agrární strana.

Z. S.

Práce kvapná

Skoro o spravedlivém trestu by se dalo mluvit, kdyby trest nedoléhá nejhůře na nevinné. Úředníci v legislativních odděleních ministerstev mají horké dny — při nynějších vedrech horké dvojitě. Nebude už asi prodloužen zmocňovací zákon. Ale nějak se musí upravit nebo aspoň prodloužit celá hromada věcí, termínovaných většinou do letošního léta. Za týden se musí všechny promrskati meziministersky, aby se ještě mohlo užít na ně zmocňovacího zákona, jehož je už namále.

Úředníci legislativních oddělení musí denně „zpracovávat“ čtyři, pět osnov, které uvázly z toho či onoho důvodu někde v těžkopádné vládní mašinerii. Opakuje se zase, bůhví po kolikáté, tento trapný důsledek špatně organizovaných vládních prací. Jednou o vánocích, těsně před koncem roku, po druhé v červnu, těsně před letními prázdninami, rozběhne se vládní stroj k šílenému běhu, aby vychrtil spoustu právních úprav. Jaká je hodnota kvapné práce v zákonodárství, o tom byla tu nejedna ukáзка.

A má se k tomu opakovat po tolikáté trapná připomínka, že zatím nemá parlament takřka co dělat? Vláda se téměř topí v nevyřízených osnovách a dvě sněmovny čekají na práci. Že pracovatí dovedou, dokázaly obě slušným výkonem za poslední rok. Že by pracovatí chtěly, ujišťuje rozmrzele kdekterý zákonodárce. V soutěži dobré pracovní organizace by vláda sotva dostala první cenu.

ld.

Ministerstvo zemědělství a nezaměstnaní

Ministerstvo zemědělství nemálo překvapilo v těchto dnech dvěma návrhy, jimiž by rádo reformovalo soustavu podpor v nezaměstnanosti. Překvapilo několikrát. Především zášahem do působnosti ministerstva sociální péče, jemuž podléhá péče o nezaměstnané. Podle nepsaného zákona náleží ministerstvu i zákonodárná starost o obor, který mu podléhá správně. Je to ostatně logické a účelné. Jen ministerstvo zemědělství se snaží o novou praxi, jež by způsobila hotovou anarchii ve vládní přípravě zákonodárných prací.

Ministerstvo zemědělství, které je zvláště význačným vzorem stranické državy, chce zjednávatí pořádek v oboru, kde je nejvíce stížností právě na praxi organizací, přířazených agrární straně. Ministerstvo zemědělství podalo totiž návrh na zvláštní, mnohem přísnější předpisy pro dělníky sezonní. Na první pohled by se zdálo, že je to návrh oprávněný. Ale není: jednak tomu není ještě tak dávno, co agrární strana odmítla návrh ministerstva sociální péče na samostatnou úpravu podpor pro sezonní dělnictvo, jednak největší stesky na přílišné využívání podpor v nezaměstnanosti jsou namířeny právě proti straně agrární.

Ministerstvo zemědělství také navrhuje úpravu, kterou musí považovatí ostatní zaměstnanecké organizace za nepřijatelnou, ne-li za zbytečně dráždění: formálně i hmotně. Formálně dráždí návrhy, aby odborové organizace byly podřízeny téměř poručnictví okresních úřadů. Že by to také zkomplikovalo do nemohnosti celou agendu, je nasnadě. Hmotné zhoršení by bylo hlavně v důchodové hranici, vylučující podporu, a v konkurenci s důchodem ze sociálního pojištění: 6000 Kč úhrnného ročního důchodu všech členů rodiny by už vylučovalo podporu, vylučoval by ji také důchod za invaliditu do 75%. Jsou to důchody někdy zcela nepatrné. Invalida nad 75% stejně najde sotva výdělek. Návrhy tedy dosti kruté, aby podivně kontrastovaly se subvenční vlivností v jiných směrech.

Ministerstvo zemědělství však přesvědčí stěží o klamnosti domněnky, že politickým účelem návrhů nebyla starost o nezaměstnané. Je velmi odůvodněné podezření, že agrární strana si chce jimi vynutit ústupnost koalice v jiných věcech. V zásobovacím výboru hrozí konflikt mezi socialistickými a katolickými členy na jedné straně a agrárníky na straně druhé. Neagrární členové trvají totiž s nepřijemnou tvrdostí na

požadavku, aby se vážně jednalo o zlevnění některých důležitých produktů, zejména cukru a lihu. A tu mají být návrhy na novelisaci gentské soustavy bubákem, nutícím k povolitosti. Socialisté mají však v této příčině posici dosti snadnou, neboť by nebyli poškozeni, kdyby pro agrární požadavky nebyly prodlouženy poslední úpravy podpor v nezaměstnanosti, provedené podle zmocňovacího zákona. Vstoupil by pak zase v platnost zákon z r. 1930, který má příznivější podpůrné sazby.

Ministerstvo zemědělství tedy jen opakuje povážlivou praxi, často kritizovanou, že ty nebo ony návrhy jsou jen strašák nebo kompenzace. Ale pak otrásá v prostém občanu důvěrou v upřímnost svých návrhů. Buď jsou oprávněny a ve státním zájmu, pak nesmějí sloužit za obchod či strašáka, nebo nejsou míněny vážně a pak svědčí podivně o svědomitosti největší koalici strany.

Odbory za krise a konjunktury

Ačkoliv se u nás pravděpodobně ještě dlouho udrží přepych, že každá politická strana má svoje odborové organizace, dochází již pod povrchem k význačným změnám. Po hubených letech krise nastává také v odborovém hnutí zjevné oživení, které nezůstane bez vlivu na sociální a mzdové poměry. Není to naše zvláštnost. I jinde ve světě, zejména v Americe, Anglii a ve Francii, doráží na břehy konjunktury sociální příboj, který je doprovázený rozmachem odborového hnutí. Počet členstva stoupl v těchto zemích velmi značně, v Americe si odborové hnutí vydobylo konečně legalitu a ve Francii se na-prosto sjednotilo. Sociálně-politický vývoj nesměřuje pouze k vyšším mzdám, ale domáhá se současně nových vymožeností v sociálním zákonodárství. Prozíravé hlavy současného hospodářství nepovažují tento vývoj za žádné národní neštěstí, třebaž jim nejsou zrovna nadšeny. U nás se mezi průmyslníky našel prozatím jeden spravedlivý, který si troufal prohlásit, že nastal čas, aby byly zvýšeny mzdy a zkrácena pracovní doba. Pokud víme, byl dokonce umlčen, ačkoliv mu poměry dávají naprostou pravdu. Díky krátkozraké politice průmyslových velmožů zůstává Československo v sociálním ohrožení velmi pozadu. Průmysloví ředitelé jsou ještě příliš v zajetí politiky v době krise, kterou léčili téměř výhradně na účet dělnictva a zaměstnanců. Nepřestávají malovat čerta na zeď, jakmile k nim dolehne jakýkoliv požadavek dělnictva a odborových organizací. Jejich neústupnost souvisí zřejmě se zklamáním nad vývojem v odborovém hnutí. Očekávali jeho rozklad a dožili se jen otřesu ve svých odborových organizacích, které založili pod honosným titulem Národního sdružení. Změny v Československu mají opravdu zvláštní povahu, která se neřídí ani anglickým, ani francouzským vzorem.

Největší odborovou organizací jsou v Československu odedávna soc. demokratické odbory, spojené v Odborovém sdružení. Za nimi následují nár. socialistické odbory v ústřední Čsl. obci dělnické. Dovedávna byli na třetím místě rudé odbory, jichž soumrak právě nastává. Mluvíme-li o zesílení odborového hnutí u nás, je dobře vědět, že se jim mohou pochlibit jen soc. demokratické a nár. socialistické organizace, protože rudé odbory se o příliv členstva vlastně ani nestarají a tiše likvidují. Komunisté již prohlásili, že při odborovém sjednocení vzdávají se dokonce frakci, které dlouhá léta buď dovali, aby ovlivnili členstvo t. zv. reformistických organizací. Pravděpodobně jen tato kapitulace umožnila, že v některých odvětvích došlo již ke spojení rudých a soc. demokratických odborů (šoféři, čističi). Je to něco jiného, než vývoj ve Francii, kde došlo k sjednocení dvou rovnoprávných odborových složek. Soc. demokratické odbory v Československu získávají tedy ze dvou pramenů: jednak přímým přílivem nových členů a jednak hromadným a kapitulačním přestupem rudých odborových organizací. Nár. socialistickým odborovým organizacím zbývá prozatím jen přímý zisk, doplňovaný rozpadem Nár. sdružení a několika menších odborových ústředí. Dosavadní a příští vývoj odborového hnutí není tedy těžko odhadnouti: nastává soustředění a početné zesílení, které dá na-prostou převahu soc. demokratickým a nár. socialistickým odborům. Pomalu, ale přece objevují se také známky spolupráce těchto dvou rozhodujících odborových ústředí.

Dosavadní mzdová hnutí, která od jara opravdu rozkvétla, nasvědčují, že komunisté ztratili převahu i na tomto poli. Velké stávky už nevedou, ani neovládají. Jsme-li přece svědky velkých a dlouhodobých sociálních zápasů, máme vědět, že vznikají z vlastního rozhodnutí a poznání dělníků a zaměstnanců, vycitujících, že hospodářské oživení má být sociálním přínosem také pro ně.

K. Frič.

Ludová strana prohrála boj o mládež

Ludová strana se snažila vždy získat pro sebe mládež. Otázka „zasednutých míst“, jak se ve straně říkalo sociální části programu Ludové strany, to bylo jedno z nejučinnějších lakadel mladých. Ba, Ludová strana chtěla ukázat, že nejen slibuje, ale že i pamatuje na mladé. Vybrala několik mladých lidí, které poslala do parlamentu. I oni měli být důkazem, že Ludové straně na mladých záleží. A přece za vším tím stálo tak málo opravdovosti. Ludákům záleželo jen na tom, aby našli vášnivě vykonavatele svého programu a hlavně dědice romantického obhajování rozdílnosti mezi Slováků a Čechy.

Ludová strana k tomu ovšem měla vážné důvody. Škola i vzájemné soužití s Čechy dávají čím dále tím více mizet rozdílům mezi mladými Čechy na Slovensku a mezi Slováků. Hluboký vliv českého literárního i politického života nemůže být utajen. A proto Ludová strana hledala a stále ještě hledá prostředky, jak převést mládež na svoji stranu. A přece bilance všech těch snah je malá. Časopis „Nástup“, který měl hovět nejomantičtějším touhám mladých, je jednou z nejlepších ukázek toho, jak málo dnešní mladé Slovensko chce věřit politickým fantasiím. I když Ludová strana držela svoji ochrannou ruku nad „Nástupem“ a jeho vydavateli, nestalo se z této nejčastěji konfiskované revue, nic více než kus nečteného papíru. Teorie o federalisaci republiky, které horlivě „Nástup“ vymýšlel, nenašly mezi mladými ohlasu. Ba, ani tenkrát, když byly přeneseny do nové založeného akademického klubu Ludové strany, nebylo pro ně pochopení. Skutečný život se ukázal zcela jiný než plány, vymyšlené v sekretariátu strany. I ten, kdo se měl stát vůdcem mladých, poslanec Sidor, nenašel mezi mladými ani dostatek pochopení ani sympatií. Jeho boje o moc ve straně nedovedly k němu připoutat mládež.

A tak se stále zřetelněji ukazuje, že Ludová strana svůj boj o mládež prohrává. Těžké sociální poměry, od kterých čekala právě největší úspěchy ve svém zápase, přinesly zcela opačné výsledky: mladí hledají chléb. Na Slovensku je opravdu cítit vystrízlivění. Zdá se, že už také navždy zmizela doba bouřlivých shromáždění a pochodů, na nichž právě mladí měli největší podíl.

Bylo by možno s tímto vývojem věci na Slovensku souhlasit. Ba, bylo by se mu možno těšit, nebýt jednoho: mládež se sice odklání od fantastických snů, ale, zdá se, nenachází ještě dost výrazně cestu tam, kam patří. A zde snad začíná ten pravý a nejdůležitější úkol politické výchovy. To už není jen práce Čechů. To je hlavně práce Slováků, kteří jsou už dnes přesvědčeni, že československá jednota je jediný program, za kterým musí jít slovenská mládež.

Dr. v. h.

Ze života českého filmu

V posledních letech vyrábělo se u nás průměrně třicet filmů ročně. Počet tento byl dostatečný pro odbytové možnosti našeho území a stěžoval-li si kdo do českého filmu, nestěžoval si do malého počtu jeho, nýbrž do nízké kvality. Jen tu a tam vyčníval z počtu obchodních výrobků film vyšší úrovně. Ze československý film potřebuje podpory, jest samozřejmé. Nestranný pozorovatel by se domníval, že se jí má dostati filmům nevednějšího významu národního nebo kulturního. Ne tak ovšem činitelé, kteří o osudu českého filmu rozhodují. Ministerstvo financí vytvořilo desetimilionový fond na podporu českého filmu, z něhož se poskytuje — hlava nehlava — záruky na výrobu filmů takového obsazení a takových námětů, že odborné kruhy nad tím trnou. Státní záruky vyvolaly nebyvalou inflaci nových podnikatelů, režisérů, produkčních ředitelů, takže se pro pozím, až se všechna nová veledla vynoří, očekává katastrofální pád veškeré výroby a opětné oddálení naděje, že se konečně začne vyrábět s trochou kulturní odpovědnosti. Činitelé, žijící dosud v přítmí zlatonosného odboru, vrhli se na možnost vyrábění na státní nebezpečí a za peníze poplatníků a to v té míře, že dosavadní t. zv. seriosní (aspoň obchodně seriosní) firmy proti státním garancím na výrobu obyčejných obchodních filmů samy protestují. Vystihly, že se tyto filmy vyrábějí hlavně jen na základě dobrých styků se členy filmového poradního sboru — v němž odedávna ruka ruku myje — a hlavně proto, aby se ten či onen pracovník nějaký čas obživil. Že tím klesne váha českého filmu i na venkově, dosavadním hlavním příjmovým pramenem českého filmu, jest novým podnikatelům lhostejno.

Zatím se přemírou výroby vyčerpává kvapem i t. zv. fond registrační, který již dnes krajně omezuje zvyklé podpory 140.000 Kč za film a jest nebezpečí, že bude nucen podpory zarazit vůbec. Mstí se tu lehkomyšlnost, s níž byly systematicky podporovány výrobky úrovně nejnižší.

Vyvycholením tohoto filmového hospodářství, v němž věcná

hlediska zcela ustupují zájmům osobním, jest případ společnosti „Hostu“. Tato společnost upsala (prý) 5,000.000 Kč akc. kapitálu. Za osm milionů byly jí exekvovány dlužné pohledávky v knihách. (Vyrovнала se s věřiteli průměrně na 20%.) Dva a půl milionu má zapísáno na první dlužnou hypotéku. Na druhou hypotéku poskytl jí stát garanci na 600.000 Kč a poté ještě na 3½ milionu Kč. První film, který se ve společnosti vyrábí, dostal již další státní garanci a vyrábí se tedy na státní nebezpečí. Ale ještě než byl film hotov, obrací se již společnost, v níž převažuje vliv agrární, s novou žádostí na stát o garanci dalších 1,200.000 Kč. Jest ovšem zřejmo, že ani tato záruka by společností neumožnila nerušenou výrobu, ačkoliv jsou do společnosti již vloženy částky nad 20,000.000 Kč — ačkoliv ještě nebyl dohotoven ani jeden film! Domnívají-li se činitelé, kteří jsou odpovědní za toto plýtvání národními penězi, že veřejnost bude k tomuto hospodářství trvale mlčet, jsou na omylu. Státní garancie nejsou tu k tomu, aby se z nich živily zájmy zcela osobní, třebaže mají dobré vztahy k politickým činitelům naší největší strany.

k.

filosofie a psychologie

Jar. Werstadt:

O filosofii českých dějin

(Palacký, Masaryk, Pekař.)

Stejně jako moderní filosofie vůbec buduje na poznání a odborné práci jednotlivých věd, spočívá také moderní filosofie dějin na půdě vědeckého poznání historického. Jejím úkolem je pak konstrukce dějinného vývoje, která se zakládá na vystižení jednotlivých závažných činitelů a hnutí dějinných. To však může být také dílem historie na vrcholcích jejího tvoření. U filosofa dějin přistupuje k tomu ještě jako podstatný činitel zájem o přítomnost a zítřek, nejen retrospektiva, nýbrž i perspektiva vývoje, postižení jeho tendencí do budoucna, pochopení jeho směru a smyslu. Filosofii dějin běží o jakousi kulturní syntesu přítomnosti, založenou na poznání a zhodnocení dějinných sil, jež ji připravovaly a vytvářely, a o pochopení dalšího směru vývojového — to vše ve službách života, pro jeho potřeby a snahy. Protože však také historie ve své praxi — aspoň má-li co činit s dějinami posledních století, v nichž bezprostředně nachází kořeny a počátky současné společnosti a kultury — zřídka se spokojí hodnocením historických zjevů toliko v rámci jejich doby, nýbrž hodnotí je i ve vztahu k přítomnému životu a jeho hodnotám, zůstává v každém případě mezi vlastní historií a historickou filosofií přechod náhlý, hranice plynulá. K tomu, aby se historik nebo filosof dějin odhodlal hodnotit historické zjevy a historický vývoj s hlediska určitých hodnot a určitého ideálu, je však třeba, aby se pro ně dovedl rozhodnout, aby v ně dovedl věřit. Čin osobního rozhodnutí jde tu ruku v ruce se schopností kritického a sebezapíravého vědeckého poznávání.

S hlediska takto pochopeného poměru mezi historickou vědou a filosofií dějin, mezi historickými fakty a dějinně filosofickou konstrukcí dovedeme rozuměti takovým výhradám a starostem, jaké projevil na př. Josef Pekař, když připomínal:

„Dříve než možno budovati paláce dějinně filosofických konstrukcí, je třeba vyřešiti co nejspolehlivěji a nejúzkostlivěji povahu a jistotu fakt, t. j. připravit pečlivě každý jednotlivý kus kamenické práce co do formy i výběru materiálu.“

Je to samo o sobě správné zdůraznění nutnosti, aby filosofie dějin pracovala s historickými skutečnostmi vědecky spolehlivě vyšetřenými.

Ale ovšem tento výrok nesmí znamenat, že pro detailní, monografickou práci o menších souborech historických faktů je stále možno odkládat na neurčito onu historicko-filosofickou konstruktivní práci, která je potřebou samotné vědy, nemá-li se utopit v moři více méně mrtvých objevů řemeslného odbornictví a ztratit kontakt se životem a význam pro život. Neboť život společnosti, národů, generací má nutně potřebu takové orientace ve vývoji, takového výkladu a zhodnocení dějinných sil, z nichž vznikla přítomnost a jež ukazují do budoucnosti.

Načrtněme si nyní, jak filosofii dějin českých formulovali Palacký, Masaryk a Pekař.

Palacký a drama českých dějin.

Pojetí českých dějin a dějin vůbec je u Františka Palackého cele idealistické a dramatické. Jejich obsahem je ustavičný zápas různých protichůdných ideí a živlů, a velký historik, sám zanícený bojovník za ideály svého národa a své doby, shledává tuto skutečnost zcela přirozenou a prospěšnou, neboť — podle jeho přesvědčení — zápasem sílí také duch člověka a jako není vítězství bez boje, není ani pokroku bez úsilí a obětí.

České dějiny — podle Palackého — plní dvojí veliký spor a zápas: jednak kmenový či národní zápas mezi slovanstvím a češtvím s jedné strany a němečtvím se strany druhé, jednak náboženský nebo obecně duchovní zápas mezi římským universalismem církevním a reformací, mezi katolicismem a protestantismem. Slovanství a germánství, češtví a němečtví představuje Palackému dva živly základně rozdílného ducha, dva světy zcela rozdílných politických a společenských řádů, a boj těchto dvou plemen a kultur rozvíjí se na půdě českých dějin od pradávna. Naproti tomu náboženský zápas propuká v českých dějinách Husem a husitstvím a je vůdčím motivem jejich až do Bílé hory, až do násilného převedení Čechů zpět do jediného ovčince římského v době pobělohorské protireformace. Palacký zaujal v obou těchto velikých konfliktech a bojích pevné stanovisko a se stanoviska toho vyložil jak veškerý vývoj a osud svého národa, tak zvláště i paměti-hodnou náboženskou tragedii v českých dějinách.

Palacký zjevně zaplatil daň vlivům romantismu tím, jak vyložil pokojnou povahu a demokratickou společnost staroslovanskou a staročeskou jako zásadní protivu výbojného ducha a feudálních řádů germánských (někteří němečtí historikové naopak idealisovali podobně staré Germány). Na takové představy působil všeobecně snad rousseauovský obraz původní idylly, v níž žilo lidstvo civilisací nezkažené, a speciálně slovanským historikům, okrašlujícím původní zlatý věk svých národů, byl oporou Herderův idealisující názor o duchu a povaze Slovanů.

Avšak — a to je nutno důrazně připomenout — v této představě o hluboké protivě živlu slovanského a germánského utvrzovaly Palackého nepochybně i bohaté zkušenosti politické z doby přítomné, jež se zdály tak dokonale ověřovat apriorní názor o protikladu národní povahy a politického zřízení u Němců a Slovanů. Palacký jako politický vůdce Čechů v národnostních zápasech, které zmítaly říší habsburskou v druhé půli 19. století, poznal zblízka německou výbojnost a náročivost, německý odpor k myšlence rovnoprávnosti národní a k poctivé demokracii jako cestě politické emancipace potlačených Slovanů. Palacký znal dobře německou teorii

o moci tvořící právo a zakusil nejednou, jak Němci proti právu jeho národa stavěli právě jenom svou moc, i byl také svědkem, jak mocí meče bismarckovské Prusko ukulo jednotu Německa, ponížilo Francii a počínalo nejméně ohrožovat rovnováhu a mír Evropy.

Slované a Germáni — moc a právo.

Slované a Germáni — vykládá tedy Palacký — od počátku svého dějinného života chovají a praktikují různou představu o základech lidské společnosti, o právu a vlastnictví. U Germánů je podkladem všech jejich institucí a řádů moc, u Slovanů dobrovolná úmluva podmíněná cítěním společenské solidárnosti. Oni jsou válečníky a dobyvateli, holdujícími t. zv. právu silnějšího, tito naproti tomu neznali vůbec politického rozdílu stavů, nerovnosti před zákonem a jiných důsledků moci jakožto základů germánských společenských zřízení. Proto obecnou známkou původního stavu slovanického byla svoboda, germánského pak panství a jeho protějšek otroctví.

Nebezpečným úskalím svobody je však nevázanost nebo bázeň a nechuť podrobiti se dobrovolně nějaké autoritě. Proto ti Slované a zvláště Čechové, kteří zachovali svou existenci a svobodu, musili se brzy naučit omezit svou prvotní volnost a dát větší platnost principu autority a právu silnějšího, musili vytvořit své státy, které ve starší době byly vždy výtvorem nikoli míru a svobody, nýbrž války a nátlaku. Krok nazpět na dráze svobody byl pro ně pokrokem na dráze moci a velikosti státní.

Tak počíná záhy v Čechách vzájemné prolínání a zápolení právních názorů a společenských řádů římsko-německých a slovanských. Proti germánským novotám feudalismu, jež v Čechách zavedli a podporovali poslední Přemyslovci, přináší s sebou zvláště významnou reakci husitství, kterému připadá takto důležitá úloha nejenom v duchovně náboženském, nýbrž i v národně politickém a sociálním vývoji země.

Husitství vrací jaksi vnitřní vývoj české společnosti na demokratické cesty a teprve po porážce lipanské a za slabých Jagejlovců vítězí nadlouho v zemi řády stavovsko-feudální. Osudný následek toho je, že věc národa, nesená jen vyššími třídami, bez živého a činného účastenství širšího celku, podlehlá na Bílé hoře soustředěné a dobře vedené reakci z Říma, Madridu a Vídně.

Obrat v tomto neblahém vývoji věcí nastává teprve v době nejnovější, v době, jejímž synem je historik sám. Tehdy zásady pravého křesťanství spolu s novodobou filosofií počínají odnímání čím dále tím dokonaleji moc a vládu modle, nazvané „právem silnějšího“, a tehdy svobodné a demokratické právní názory a poměry, které před tisíciletím byly — podle mínění Palackého — obecným majetkem Slovanů, jsou pýchou a touhou civilisovaných národů západoevropských.

Náboženské drama české.

Své stanovisko v druhém velikém zápase, který se rozvinul na české půdě od vystoupení Husova, v zápase o náboženství, Palacký objasňuje asi takto: Všecko lidské myšlení a chtění je určováno buď zásadou autority nebo zásadou svobodného rozumu, to jest buď vnějšími podněty jako je lidská moc, přírodní nutnost a vůbec cizí vedení, nebo podněty vnitřními, čili vlastním sebeurčením, v němž se projevuje princip rozumu a svědomí. Také náboženská víra je založena buď na autoritě nebo rozumu.

Představitelem první zásady a tendence je katolicis-

mus, druhé — protestantismus. Když římská církev zašla příliš daleko spoutáním ducha a víry nadsmyslnými dogmaty a svým mocenským zřízením autoritativním, uplatnil se v reformaci princip svobodného rozumu, vázaného jen Písmem, a došlo k trvalému rozlomu v církvi křesťanské.

Palacký spatřuje v tom skutek Prozřetelnosti, nutný a nevyhnutelný výsledek pokračující vzdělanosti lidstva, pokračující tím, že nemírná vláda jednoho principu vyvolá v život jeho protivu. Náš historik je přesvědčen, že dualismus v církvi odpovídá též dualismu v povaze ducha lidského, tam aktivnějšího, iniciativnějšího, samostatnějšího, zde pasivnějšího, potřebnějšího vedení a více spoléhajícího na autoritu. Spása pak není v jednostranném uplatnění jediného principu, ať principu autority, nebo principu svobodného rozumu, nýbrž v jejich spojení a harmonii, nebo v jejich co možná vzájemném proniknutí. A i když tento cíl zůstane lidstvu nedosažitelný, je přece nutno oň se snažiti a k němu se přibližovati.

S takového zásadního hlediska Palacký pochopoval velké náboženské drama dějin českých. Česká reformace husovská a husitská je oním prozřetelnostním činem, který má obroditi a napravit křesťanskou církev a kterým národ český stává se činitelem světodějným. Husem počíná se nový věk v dějinách křesťanských, kdy náboženství a víra přestávají se zakládati na pouhé autoritě hierarchické a stávají se pokladem duší a myslí svobodných, kdy lidské přesvědčení a svědomí má se vzdělávati ne tak vnějším návodem, jako raději vnitřní potřebou a snahou, podle písma svatého i rozumu. Husité zahájili první pokus reformace křesťanské na tomto základě. Války husitské byly prvním mezinárodním velkým bojem o zájmy nehmotné, o statky duchovní, o věroučné přesvědčení čili o pravdu, tedy o pouhé ideje, a spolu i prvním vítězným bojem svobody a svěřádu proti všemohoucí autoritě a duchovní centralisaci středověké. Proto husitské století XV. netoliko vyniklo nade všechny epochy dějin národních, nýbrž i postavilo Čechy na čas do popředí dějin evropských a pojistilo jim čestnou památku v historii vzdělanosti lidské. Na Bílé hoře bojoval český národ druhý svůj veliký a osudný boj o zájmy a statky ducha lidského, o svobodu víry náboženské. Tentokrát s nezdarem, o jehož příčině jsme už slyšeli.

Výspa slovanská.

V pojetí a hodnocení Palackého — jak vidíme — odvěký národní zápas živlu slovansko-českého a německo-germánského i pozdější náboženský zápas reformace a Říma, čili husitství a protestantismu s katolicismem, nejenom se různě stýkají a prostupují, nýbrž tvoří zároveň jedinou ideovou a zásadní frontu. Vždycky jde o boj za princip sebeurčení a svobody proti principu autority z vnějška ukládané a mocí vnučované. Palacký sám vyjádřil zřetelně jednotnou ideu a společný smysl národního i náboženského boje v českých dějinách: tyto dějiny představují podle něho „téměř nepřetržitý boj politických, náboženských a národních protiv, zápas za svobodu proti absolutismu ve státu a církvi, pronikání a zatlačování přemocných německých vlivů na slovanské půdě“.

Odvěké postavení českého území a kmene jako nejzápadnější vysunutě výspy slovanské uprostřed německého živlu, s nímž bylo Čechům od počátku zápasit o své bytí a svou nezávislost, stejně jako Palackého vlastní zkušenosti z novodobého boje Čechů a Slovanů v Rakousku o rovné právo a svobodný život proti hegemonii

Život a instituce

Arnošt Pospíšil:

Historie jednoho československého hesla

Autor těchto řádků stará se již po léta, spolu s některými jinými, hlavně z vrstev mladších pracovníků, aby heslo „Slováci do českých zemí“ zůstalo živé. Z jeho popudu podél Středoškolský svaz zvláštní návrh všem ministrům a ústředním úřadům na výměnnou akci nově přijímaných státních zaměstnanců Slováků a Čechů. Propracovanou myšlenku zanesl do odborových organizací, z nichž mnohé ji vzaly za svoji a požadavek ten byl přednesen premiérovi vlády. Konečně, soustavně se stará, aby v tomto směru informoval denní tisk. V tomto článku chce autor zhodnotit dosavadní úspěchy uskutečňování hesla „Slováci do českých zemí“, vznik a vývoj dnes už okřídlené této věty, i zároveň ukázat, s jakými těžkostmi jest zápasit při uvádění každé nové myšlenky v život, jaká je ta cesta zdoluhavá a jaké houževnatosti je zapotřebí. Článek nechce být škarohlídský; chce přinést dávku optimismu a snad i kus rvavosti pro všechny, hlavně mladší pracovníky, kteří ve veřejném životě o něco kladného usilují.

V dobách popřevratových.

Nebylo třeba po zrození republiky hesla „Slováci do českých zemí“. Rozumělo se to samo sebou. A prakticky se také tak dělo. Bylo přirozené, že v novém státě české země, nebo, jak se tehdy jediné říkalo, historické země, přitahovaly Slováky, protože byly na vyšším stupni. Slovensko, to byl mladší bratr, který se zde mnohemu přiučoval, co mohl ve své půli jednotného domu dobře potřebovat. Do českých zemí jezdili slovenští politikové, osoby, jež začínaly vést hospodářský život, obchod navazoval přímé styky. Stát v prvních rocích povolával zaměstnance ze Slovenska do českých zemí, kde se zaučovali v agendě, školili se a navštěvovali kursy. Stát měl ostatně zájem, aby veřejní zaměstnanci ze Slovenska, hlavně pokud zbyli ze staré správy nebo rostli pod cizím panstvím, odtrhli pohledy od Budapešti a naučili i zvykli dívat se k Praze a k českým zemím místo k Dolní zemi. Tak do Prahy i do jiných českých měst jezdily celé výpravy zaměstnanců ze Slovenska a pobýly tu na školení několik měsíců. Mnozí ještě dnes na to vzpomínají. A jak zjišťujeme, velmi rádi.

Nebyli to však jenom státní zaměstnanci Slováci, kteří v této době přicházeli do českých zemí. Také osvětoví pracovníci, vědci, studenti, umělci, profesori a učitelé, ti všichni přicházeli za moravsko-slovenské hranice. Přednášky Slováků v českých městech, i venkovských, nebyly ojedinělé. A měly úspěchy. Slováci byli všude vítáni s citem a bratrskou láskou. A oni uměli také na citovou strunu vždy zahrát.

Porovnáme-li tehdejší stav s dnešním, bylo to velmi dobré vzájemné poznávání. O nic více nešlo. S tím nemohli bychom dnes však už souhlasit a být tím uspokojeni. Vývoj se rozběhl. Slovensko a jeho život zesílily přímo zázračně. Dnes nemůže už jít jenom o vzájemné poznávání Slováků a Čechů, ale o soustavné jejich prolínání. Nejde jen o to, uspořádat přednášku, navštívit výstavu, přečíst slovenskou nebo českou knihu. Vývoj republiky žádá, aby Slováci a Češi se poznali co nejlépe v praktickém denním životě, aby vedle sebe žili, zakládali společné rodiny, přátelili se, a to nejen jednostranně, jak se dosud až do nedávna dělo jednostranným přílivem Čechů na Slovensko. Jde o to, aby Slováci a Češi sídlili a žili v denním praktickém životě po celém území republiky. Zkrátka, aby se vzájemně prolínali.

německé, přivedly patrně velkého historika k myšlence a přesvědčení, že národní zápas česko-německý, pojatý — jak jsme viděli — jako zápas dvou odlišných ideových světů a kultur, je hlavním obsahem a základním rysem celých českých dějin.

Princip národnosti není tedy podle Palackého v českých dějinách hostem novým, nýbrž zdomácněl v nich již odedávna. Nicméně v století XV. až XVII. náboženské a církevní snahy, i když zejména v husitství nacházely opory a posily v hnutí národním, byly hlavní pružinou českých dějin, aby opět v době nejnovější jejich nejmocnější hybnou silou stala se myšlenka národní. „Jako naše vlast česká — praví Palacký — byla původním ohniskem a nejbližším jevištěm zhoubných náboženských válek dřívějších století, tak mělo jí býti určeno, aby brala vynikající podíl i na nastávajících bojích národnostních.“ Palacký, vynikající vůdce Čechů v těchto národních zápasech, dovedl nejenom dobře rozpoznat princip národnosti jako směrodatného činitele dějin současných a jediný základ přetvoření staré říše habsburské, nýbrž i vidět do budoucnosti, jak svědčí jeho úvaha o zítřku Evropy, napsaná před více než půl stoletím (1871):

„Rozhořčenost všech mezinárodních postavení a poměrů v Evropě, rostoucí den ode dne z tisícírcých podnětů. zůstává malou nadějí, že četné vzájemné konflikty národů dají se odkliditi bez mocných otřesů a krvavých katastrof. Nejenom zbytek nynějšího století XIX., nýbrž i století XX. jsou, jak se zdá, povolány osudem k tomu, aby přivedly tuto osudnou otázku k rozhodnutí konečnému.“

Masaryk — filosof reformace.

Masaryk se od počátku do konce hlásí v podstatě k Palackého filosofii českých dějin, o níž v „Světové revoluci“ přímo praví, že je našim nejlepším doporučením před světem. Spatřoval tedy také s autorem „Dějin národu českého“ vrcholnou epochu českých dějin v reformaci husitské a českobratrské. Nikdo však ji nespjal tak vnitřně a těsně, tak organicky a životně s přítomností a aktualitou života národního jako on. Jemu je české snažení jeho doby — to jest konec 19. století, kdy píše svou „Českou otázku“, „Jana Husa“ a ostatní výklady a vyznání své české národní filosofie — pokračováním národního obrození z počátku století a toto obrození je mu opět pokračováním české reformace Husovy a Komenského, která byla násilně přetržena katolickou protireformací. O b r o z e n í j e m u p r o s t ě n o v o u r e f o r m a c í, v níž je našim úkolem a závazkem pokračovat. V tom smyslu se autor „Jana Husa“ vyslovuje velmi určitě a jednoznačně:

„Naše národní obrození, o něž už sto let usilujeme vědoměji — píše Masaryk — hned ve svých počátcích bylo duchovním bojem proti tlaku protireformačnímu, bylo pokračováním úsilí a ideí reformních, za něž Hus podstoupil smrt mučednickou...“

„Naše renaissance, naše obrození — pokračuje Masaryk — čelilo téměř středověkému názoru; a čelilo mu po druhé, protože historickým během náš první obrodní pokus reformační byl zadržán a staven soustavným úsilím protireformačním, protiobrodním; docela přirozeně tedy naše obnovené obrozování připínalo se historicky na naši reformaci, je to po pokuse prvním pokus druhý... od Dobrovského až k Palackému, Havlíčkovi a Smetanovi je nepřetržitě, vědoměji usilování, navázat na duchovně dědictví otců reformátorů a pokračovat v duchu jejich... reformace byla obrozením, obrození má býti reformací...“

Spisovatel „Jana Husa“ doznává výslovně, že mu jde o to, aby ukázal, že „osnovní ideje našeho t. zv. obrození jsou ideje naší reformace a hlavně našeho „Bratrství“ a že svůj důkaz opírá o „spisy a úsilí našich hlavních buditelů“.

(Dokončení.)

Armáda — nejlepší československé pojítka.

Armáda usoudila, pravděpodobně z vážných příčin, že je důležité, aby vojáci Slovinci žili v českém kolektivu a Češi poznali život i lid slovenských a podkarpatoruských měst a vesnic. V armádě je to samozřejmě, že Slovinci nastupují službu v českých zemích, při tom část jich ovšem také zůstává na Slovensku, a Češi konají službu na Slovensku. Nikoho ani nenapadne o tom přemýšlet, hovořit nebo tomu odporovat. Je to vžitá praxe, která se stala samozřejmostí. Pravda, kdysi musila být také tato praxe zaváděna. Ale tehdy asi byly doby jiné a tak začátek největší československé výchovy prošel bez pozornosti. Je pravděpodobné, že kdyby dnes v jiných oborech se zaváděla podobná praxe, vzniklo by tím mnoho křiku a sporů. A přece šlo by o princip, který se osvědčil. Armáda nebyla v československém problému jednostranná. Neponechávala si svoje slovenské vojáky z 99% na Slovensku, jak to dělaly jiné obory veřejné i soukromé, ale zavedla hned v prvních rocích republiky výměnnou akci Slovinců a Čechů. Pro mužstvo stejně jako pro důstojníky.

Armáda se nám stala nejlepší školou výchovy k československému životu. Je možné a zdá se nám to být pravděpodobné, že při svých opatřeních ani nepomýšlela, aby se takovou školou stala. Ale měla jistě dobré důvody, aby dělala svůj plán, jak jej nyní vidíme. Vojákové ze Slovenska přilne k srdci český kraj a lid. Český voják má zase rád kraj svého vojančení. A nezamilují-li si právě místa, kde sloužili u roty nebo u pluku, aspoň je poznají, není jim už potom tak vzdálený a cizí. To je rozumná výchova k českoslovenství. Dobře nechápeme, proč by tomu tak nemohlo být ve všech oborech, i když víme, že snad by to nešlo vždy v takovém rozsahu jako v armádě. Známe pak i časté případy, že vojáci zůstávají v krajích, kde sloužili. Mnoho rusínských a slovenských chlapců tak zůstalo v českých zemích. Většina se jich vrátila, ovšem už s vědomím, že jejich domov není jen slovenská vesnice nebo město, že kus domova je také tam, kde konali vojenskou službu. Do jejich srdcí vtisklo se vědomí, že jejich domov je celý stát, Slovensko i české země.

Prostředí, z něhož vzniklo heslo.

Slovensko nevysílalo své lidi do českých zemí, protože sílilo, spotřebovalo je pro sebe. Také autonomisté se přičiňovali, aby české země v očích slovenského člověka zošklivili. Postupně Slovensko už nepotřebovalo hledat tolik podpory v českých zemích a přebralo už většinu toho, co pro sebe a své poučení potřebovalo. Přesazené květiny a stromy z českých zemí musily se na Slovensku zasazovat, pěstít a ošetřovat. K tomu bylo potřeba všech sil. Slovinci přestávali cítit, že by se v českých zemích mohli ještě něčemu přiučit. Spíš začínali budovat svoje a českým zemím soupeřit. Bylo to soupeření v malém a nikdy v ničem vážně nemohlo ohrozit to místo, které zaujímaly od převratu české země. Autonomisté snažili se dát tomuto přirozenému růstu a rozmachu slovenského života směr podle svého přání a v některých úsecích se jim to na čas i podařilo. Uzavřít Slovensko každému myšlenkovému i osobnímu přílivu z českých zemí a propouštět ze Slovenska do zámoravských krajín co nejméně, to byl jejich směr, odpovídající jejich konečným politickým cílům, směřujícím k dualismu.

Bylo samozřejmě, že jednostranný český příliv na Slovensko musil jednoho dne přestat. Slovensko začínalo mít dostatek a nadbytek svých lidí, základny jeho života se rozšiřovaly. Bylo zjevné, že vývoj k československé jednotě prolínáním českého živlu na Slovensko byl oprávněný v prvních rocích poválečných, ale nyní byl odsouzen přirozeným vývojem ži-

vota na Slovensku, aby se zastavil. Nikdo nedovede odhadnout, zda trvale nebo na dobu přechodnou.

Avšak hlasů, volajících po rozproštění slovenského živlu na celé území republiky, postupně přibývá. Dostavuje se přesvědčení, že staré cesty výchovy k československé jednotě je nutno již opustit a nastoupit nové. Příliv slovenského živlu do českých zemí je druhou částí vývoje k československé jednotě. Budování této cesty chápe se několik lidí a je přirozené, že jsou to příslušníci hlavně mladé generace. Slovenské i české.

Praktické výsledky.

Podle výsledku sčítání lidu v roce 1921 bylo Slovinců v českých zemích 15.630. Statistika z roku 1930 nalézá jich tam však již 44.451. Teprve příští sčítání lidu ukáže, jak tento počet vyrostl v posledních letech.

Několik mužů, upozorňujících na potřebu většího přílivu Slovinců do českých zemí, dostalo novou sílu a získalo na odvaze po projevech tehdejšího ministra zahraniční dra E. Beneše, které proslavil v prosinci roku 1933 na cestě po Slovensku. Když odmítl autonomismus slovenských separatistů, řekl základní myšlenku nové cesty k československé jednotě: „Náš stát musí náležet všem národnostem stejně a všude, naši úředníci musí být posíláni a přesazováni po celém území republiky bez ohledu na národnost a všude musí být doma.“

Velmi průbojným a v praktických důsledcích úspěšným stalo se heslo „Slovinci do Prahy“. Vyšlo z řad skupiny slovenských třicátníků. Nebylo bez sobeckosti jednotlivců. Mnozí víc než na celkové zájmy československé mysleli na osobní zájmy svoje. Kuli železo, dokud bylo žhavé, správně předpokládajíce, že ti ze Slovinců, kteří přijdou do Prahy mezi prvními, budou i jinak mezi prvními. Karierismus jednotlivců byl tu v souladu se státními československými zájmy.

Ale současně už se připravuje širší základ hesla „Slovinci do Prahy“. Ministerský předseda dr. Hodža přijímá zástupce organizací veřejných zaměstnanců ze Slovenska, kteří žádají, aby nově přijímaní uchazeči ze Slovenska byli přidělováni výměnou ke službě do českých zemí. Také ministerský předseda považuje tento způsob za potřebný a proveditelný. Touto otázkou zabývaly se potom některé další organizace veřejných zaměstnanců a jejich instituce. Tak na počátku roku 1936 požadavek ten schvaluje Hlavní poštovní komise, dokonce i hlasem zástupce spolku, který vede aktivní poslanec ľudové strany. Přidělování sil ze Slovenska do českých zemí v té době začíná se praktikovat s kladným výsledkem u četnictva. Jako další přicházejí československé dráhy, které přidělují několik desítek nově přijatých slovenských sil do českých zemí. Při poslední soutěži na místa středoškolačů u železnic je už výslovně uvedeno, že část nově přijatých sil ze Slovenska bude přidělena výměnou do českých zemí. Neklamný to důkaz, že se začíná nová personální praxe ve státní správě. Na počátku roku 1937 podal Středoškolský svaz zvláštní memorandum všem ministrům a ústředním úřadům, v němž také žádá, aby nově přijímané síly ze Slovenska byly přidělovány službou do českých zemí a naopak. Soukromě se potom oznamuje, že tento požadavek setkává se na vysokých a rozhodujících místech státní správy se souhlasem. Potvrzuje to také nedávný projev ministra Tučného na sjezdě odborové organizace zaměstnanců, v němž ministr uvedl, že všichni zaměstnanci musí se stejně uplatňovat v úřadech po celém území republiky. Jeden z našich vůdčích politiků řekl před krátkou dobou soukromě: „Také s touto věcí budeme už muset hnout.“

Uvedli jsme zde všechny skutečnosti, které jsou v souvislosti s uskutečňováním hesla „Slovinci do českých zemí“, pokud jsou nám známy. Je pravděpodobné, že je dost jiných ještě okolností, které ušly naší pozornosti.

Jak vypadají návrhy.

Pro praktické uskutečňování hesla „Slováci do českých zemí“ jsou tři známé způsoby.

Podle prvního mají být Slováci v jednotlivých případech, ale soustavně vyzýváni, aby si žádali o přidělení do českých zemí a ucházeli se o místa v konkurech. Tento způsob je myšlen hlavně pro Prahu a ústřední úřady. V praxi se již asi rok uplatňuje a má hojně kladných výsledků. Není soustavou ani právem; přihlíží se v každém jednotlivém případě k různým speciálním okolnostem.

Druhý způsob, konkretisovaný již v podaných návrzích, vyžaduje, aby nově přijaté síly ze Slovenska byly přiděleny, výměnou za stejný počet sil českých, ke službě do českých zemí. Mělo by jít o určité stanovené procento. Paritní systém při výměně musí být v každém případě zachován. Tento způsob by prakticky znamenal, že na všechna uvolněná místa na Slovensku byli by přijímáni uchazeči jen ze Slovenska, ale část z nich by potom konala službu mimo hranice Slovenska.

Podle třetího návrhu měl by být určitý počet nově obsazovaných míst v českých zemích vyhrazen uchazečům ze Slovenska a na Slovensku stejné procento míst by bylo vyhrazeno pro uchazeče z českých zemí. Mluví se asi o 10%. Protože v českých zemích je počet nově obsazovaných míst značně větší než počet míst na Slovensku, za několik roků by se tímto způsobem vyrovnal nepoměr mezi počtem Čechů ve veřejných službách na Slovensku a malým počtem Slováků v úřadech českých zemí.

Námítky.

Ne všichni přijímali toto úsilí o větší příliv slovenského živlu do českých zemí, který je nezbytný ze státních důvodů, se souhlasem. Autonomisté jsou ochotni podporovat heslo „Slováci do Prahy“, protože je ve shodě také s jejich zájmy. Bylo by jim milé, aby ve všech resortech přímo u pramenů měli také svoje lidi, kteří by je o všem informovali. Nemají však zájmu, aby Slováci byli též mimo Prahu a staví se proti těmto snahám. Chtějí mít slovenský živul soustředěný jen na Slovensku a pod svojí mocí. Rozložením slovenského živlu po celém území republiky podlamovaly by se jejich síly. Autonomisté namítají, že Slováci by se po krátké době vraceli na Slovensko, ale za ně výměnou přijatí Češi by tu zůstávali. Vycházejí stále ještě ze starého názoru, že slovenský živul tíhne více k rodnému kraji než český. Jistě, že mnozí by se vraceli, tak jako se vrací Češi ze Slovenska, ale značná část by zůstala. Ovšem ani toho autonomisté ve svých politických výpočtech nepotřebují. Takoví Slováci jsou pro ně ztraceni a dokonce ještě rozkládají jejich šiky, když na Slovensko zájždějí při různých příležitostech. Nebo by byla ľudová strana přinucena jít si pro tyto slovenské hlasy také do českých zemí a přeorientovat se ze strany slovenského provincialismu a separatismu na stranu celostátní.

Když se tato otázka projednávala ve sboru zástupců odborových organizací, vyskytly se také zde námítky. Některé organizace se domnívají, že obor jejich služby je takový, že by nepřipouštěl novou personální praxi ve smyslu výchovy k československé jednotě. Jsou to představy klamné, ale existují. Jejich základ je v neposlední řadě také v sobeckosti některých organizací, které svoje zájmy staví nad státní nutnost.

Jako při uskutečňování každé myšlenky velkého dosahu, také těm, kdož se o tuto věc přílivu Slováků do českých zemí starají, jest zápasiti s lhotejností, nepochopením a odmítáním. U jednotlivců i institucí. Nejednou, hlavně na začátku, bylo jim slyšeti i výsměch. Někteří považovali tuto věc za absurdní. A tak propagátoři hesla vyzbrojovali se trpělivostí a hroší koží. V svém úsilí nepřestali a nedali se odstrašit. Snad hlavně proto, že jsou to lidé mladé generace. Při každé příležitosti

postrkovali toto heslo do popředí, až se uchytilo a začíná se konečně na některých místech uvádět v život. Mnozí mohli snad být již unaveni a zklamáni. Uplynula už řada let od té doby, kdy po prvé začali razit heslo „Slováci do českých zemí“. Výsledky byly dlouho velmi hubené. Byly to dlouho více jen slova, přísliby, než skutečné praktické výsledky. Ledy byly však již prolomeny.

doba a lidé

Otto Rádl:

Otrava filmem

II.

Neuspokojená ctižádost se kompensuje.

Všimli jsme si minule rázu dopisů, které dostávají nej-různější filmoví pracovníci stejně jako filmoví publicisté, dopisů, které svědčí, že poměr k filmu u velikého počtu jednotlivců, ať z vrstev středních, z kruhů studujících, ať z vrstev dělnických a proletářských, není pouhým poměrem mezi zábavním podnikem a mezi konsumentem zrakové a dějové podívané. Lidé nechodí do kina pouze proto, aby se pasivně dívali a těšili s hrdiny vymyšlených jmen z jejich vymyšlených příběhů. Lidé chodí do kina nejen pasivně, se svou žízni po příbězích, nýbrž i aktivně, se svou ctižádostí a se svým sebevědomím. Návštěvníci kina neodnášejí si odtud pouze vzpomínky na vzrušující příběh slečny Elsy, která vstoupila nahá do pokoje tlustého finančníka, aby získala potřebnou zápůjčku pro svého otce, jemuž hrozil krach. Odnášejí si také pro mnohé příští dny představu, že by k zahrání této slečny Elsy vlastně nebylo třeba ani Elisabeth Bergnerové, nýbrž že by i jejich postava se v takové krásné kožištině skvěle vyjímalá. Ctitelky ubohé Jean Harlowové s jejími platinově plavými vlasy hrály každou její úlohu po mnohé týdny ve svých představách samy místo ní. To je první kategorie případů „otravy kinem“: probuzení ctižádostivého sebevědomí hráti také, tvořiti také, býti umělcem.

Nesmí nás překvapiti nesmírné sebevědomí a bezměrná sebejistota, která číhá z těchto dopisů: je pouhou kompensací všech těch pochybností, které takový pisatel o sobě má. Každý takový autor dopisů přehání vlastní chválu z obavy, aby ve vás, jenž mu máte otevřít cestu k filmové slávě, snad nevznikly tytéž palčivé pochyby, které má o sobě sám. Všimněme si na příklad tohoto dopisu návštěvníka kina z dalekého východu republiky:

Milý pan Redaktor!

Ta ňaj se na mně něhněvaju, že ja Vam pisu, ale mušim dagdze svoje myšlenky vysypats. Ja totiž čitam o filmu a chcu Vam napisats, že še mi barz bači. Ta ňaj za to sebe nedumaju, že „pale, taky chlapčisko mi budze pisma posilatz“, ně, bo by to nebulo od Vas šumne. Ja isče chodzim do školy, a nad to velo čitam, i knižky, i noviny, chtore gu nam dochadzaju. Mam iz nich veliku radosc, ba ma o šickom informuju, i o tom Alcazaru a Barceloně, a tak dalej. Ta ňaj še ža to, pan redaktor, něčuduju, že še i taky — daky človek še može ošmelic, aby Vam napisao, ale dobre znam, že sce moje pracelja. A mam gu tomu i druhy interes, čom by'm Vam napisal také — dake pišemko: ta to to, že nikdze nevidzim taky dopis, pisany našou rečou. Dumali by sce, že ja ani neznam čítac česke novinky, ale mylice še barz, bo ja znam po česky dobre, hutorec, čítac i pisac, a i po slovenky, bo u obecnej zme še tak učili, a ani by sce neuveril, že i po anglicky, bo pred rokom prijsol moj stryk domo' iz Ameriky a naučil mne hutoric po anglicky.

A tak ceper už znace, že Vam možu pisac. A znace, čom Vam najhlavnějšě pišu? Ta to za to, že by'm še něhambil buc filmovym hercom, samo sebou, že by'm hutorec,

jak by trebalo. Bo čítam, že se telo ľudí, mladých, starých, chlapov, žien, dzeci, i takých chlapcov jak ja chceju buc filmovými hercami. Ja by ale ně preto chcel buc tym hercom, ale za to, že se mi toto umeenie barz lubi. Každý tydzень chodzim do V..., aby'm se popatrel lna dajaky tod dobry film. Bo, znaju, barz se mi bači film, i keď hra je tak ceška, jak Vy tam pišece. Ale ja by'm se poproboval, aby mně tak uzali do dajakoho toho našho filmu, tak na priklad naš pan režiser Mac Frič, abo pan Slavinský. Nečudujece se, jak š ošmelujem Vam take veci písac, ale pišu lem to, co myšlim. Ja se nebojim, že to nepridze, bo'm se už nahral velo i na našom javisku, i tak v živoce, bo uše dunam, že už mi tym slavnym filmovym amorosom. Bo by'm gu tomu mal i tvar i zjav, len by'm se mušel priučit tej technikoju, aby bó raz takym Rolфом Wankom. Ale už, myšlim, budze toho až doc, ale mal b'm pranie, abyse Vy, pan redachtor, vzal na starosc, aby tok moje pismo „mohl každý čtenář přečíst“. Jak to uzrobic, Vy už znace. Potom Vam napišem i česke pismo, abyse vedzel, že i mezi nami su dachtory, chtory se rozumia i do kulturych vecoch, ai di filmoveho umeenia, a že i medzi nami je dachto, chto by tak chcel hrac na šumnym živom obrazku, aby i cudzina vidzela, že my Česloslovaci, se starame o šicko, jak vidno, i o čl. film, jak na priklad ja, se chceme osobně zučastnic robenia filmu a pomahac mu. Budze mi velikou radoscou, keď se o tom mojom pisme vecej ľuďi dozna, a tak na peršom mesce naši producenti, chtory se maju i tu do našoho kraja popatrec a hledac a ně lem na tych divadloch. Myšim ufac, že mi Vy, pan redachtorsky, dobre porozumice, nač strielam. Nakoněc přebače, že mi tak nešumne písao, na začatko |ale doc opatrne mi začal a vec to išlo doló z hory, ale druhy raz tak krasně budzem písac, že ani nepoznace, chto to pisal, lem dla mena. A budzem písac, keď dovolice, šumne po česky'. Po našom jazyku pišem ceper lem pre vysšě popisanych interesov. Keď se Vam, pan redachtor, to šisko budze lubis, tak budzeme barz dobrými praceli. Tak majce se barz dobre a odepiše mi čím skorej“.

Umění vždýcky láká k napodobení.

Ctižádost návštěvníků kina státi se filmovým hercem nemusíme pokládati hned tak za zjev zavržitelný, špatný nebo abnormální. Zdá se nám, že patří k samotné podstatě umění, aby vyvolávalo v těch, kdož se z něho těší, touhu dokázati totěž. Vidím-li zdařilou karikaturu, musím čítit v prstech nutkání vzíti tužku a nakresliti totěž. Čtu-li knížku básní, napsaných prostě a přesvědčivě, bude docela přirozeným zjevem, zatoužím-li psáti také takové hezké a pravidelné verše. Slyším-li zahráti skvělou skladbu na klavír nebo na tahací harmoniku, budu toužit produkovati se stejným způsobem. Je jednou ze základních vlastností uměleckého díla, že láká k napodobení. Umělecká tvorba vychází vždýcky jen ze dvou podnětů: buď ze silného vlastního zážitku, ze setkání s intenzivní realitou, — nebo z vyslechnutého cizího zážitku, ze setkání s uměleckým dílem. Buď tvořím umělecky proto, že jsem veliké věci prožil a pročítil, nebo jsem hnán k umělecké tvorbě proto, že mne nadchlo, jak jiný tvoří krásná díla. O hodnotě uměleckého díla nerozhoduje jeho vzdálenost od prožitě reality, nerozhoduje, zda reálný podklad líčeného příběhu prožil autor sám, či slyšel-li jej vyprávěti, či četl-li o něm v cizím díle. O významu umělce nerozhoduje také druh impulsu, který jej k tvorbě přivedl, je lhostejno, piše-li, maluje-li nebo hraje-li proto, že stejnou činnost viděl u jiných, či proto, že je k tomu nucen, aby kompensoval převahu převažujících intenzivních zážitků.

Proto musíme pokládati za něco docela přirozeného, že zdařilé výkony velkých herců probouzejí ve velikém procentu diváků touhu po herectví a že častá návštěva kina vyvolává v návštěvnících touhu hráti před filmovou kamerou nebo někdy také psáti pro film či inscenovati film jako režisér. Často jsou tyto projevy návštěvníků kina docela přirozené a přesvědčivé, často z nich jasně vyčtete, že v nich nejde již o touhu po umělecké tvorbě, nýbrž o projev pudu po uplatnění, o hledání ventilu, jímž by se

uvolnila potlačená a neuspokojená ctižádost. Všimněme si na příklad těchto dopisů:

„Je mi 16½ let. Po prázdninách mám jíti do obchodní školy. Ale, to není můj cíl. Chtěl bych být hercem. Již od mládí hraji se zdejšími ochotníky. Zpívám na večírkách a kabaretech, hraji v činohře i operetě. (Kritika je zcela příznivá). Nemohu ovšem dokázati tolik, co v sobě mám, poněvadž mi dosud nedůvěřují a (jsem prý mlád) nesvěřují mi větší role. A v malých se ukázat mnoho nedá. Ale, nechťel bych zůstat jen ochotníkem, chtěl bych se věnovat divadlu plně a myslím, že je to jediné, co bych provozoval rád a s láskou. — Víím, že cesta k umění je těžká, ale jsem připraven podniknout pro ně vše. Cítím, že kdybych se stal něčím jiným než hercem, nevydržel bych tam a musel jít k divadlu. Potom by snad bylo pozdě.“

Můj strýc se zná s jistým hercem z Národního a požádal jej o radu. Tento odepsal, že buď mám jít k venkovské společnosti, nebo na dramatickou (operní — zpívám) konservatoř. — (Psal také: Ale pozor! Povolání je velmi nebezpečné a mnohdy ztroskotá a člověk by se rád vrátil tam, kde začal — ale konec, léta jsou pryč a tím i mládí a nikde nic...) Z jeho rad chtěl bych uposlechnouti druhé (konservatoř). Jsem však chudý. Matka běře skrovnou pensii po otci, proto se bojím, že by mne nevystačila podpořit. (Snad bych byl od školného osvobozen). Píši básně a povídky (dokončuji román a operetu — co jsem toho již spálil) a doufám, že bych si tím v některém časopise přivydělal. Snad i to by bylo těžké a málo vystačující, ale věřím, že při pevné vůli a vytrvalosti by se mi to podařilo. Vše! — Jsem snad příliš velký optimista, ale dovedu vytrvat a dovedu chtít. A potom, chápu Sinclaira: Jsme na světě kde si musíš sám pomoci.

Prosím, byste mi poradili a sdělili adresu dram. konservatoře, kam bych si dopsal o prospekt.“

Amatéri s nejlepším míněním o sobě.

„Som Slovak, mám 16 rokov. Moje matka má kino. Otca nemam. Čítam veľmi rád kritiky filmov. Veľmi túžim, aby som sa stal filmovým hercom. Mám nadanie, lebo doma vidím každý kus, ktorý sa hrá a veľmi bedlive pozorujem výkony jednotlivých hercov, veľmi dobrý je Gary Cooper, Clarc Gable, z našich hercov Hugo Haas, myslím, že Vám to písac nemusím veď Vy sam tomu lepšie rozumiete, ako ja. Doma hrávam často v divadle, hlas mám veľmi pekný, zároveň Vám zasielam moju fotografiu. Prosil by som Vás, aby ste ma doporučili pri nejakej príležitosti, kde by potrebovali mladého herca. Prečo filmový režiséri nefilmujú z mládežou od 14 rokov? V Amerike detská hviezda nesie najväčšie príjmy, mali by sa vypisat súťaže. Som tiež členom klubu Templeovej, ktorý nedávno tu vzniknul. Mám osobné známosti s Hozou, Ivanom Petrovičom. Pred 3 týždňami som písac filmovému studiu v Prahe a doposial som nedostal žiadnej odpovedej, preto prosím Vás o odpoveď a informáciu na Barandove. Napište mi na heslo „Kiepora“.“

„Prosím o laskavé sdělení, jak bych mohl studovat dramatickou školu. Od kolika let a do kolika let.“

Poradila mi to sl. Hana Vítová abych ji studoval, když mi poslala podepsané foto.

Učím se obchodním příručím. Přijmuli by mě se třemi měšťankami?

Odpovězte laskavě pod značkou „Bon“.

„Odpusťte mi, prosím, že jsem tak smělý a vyrušuji Vás tímto listem. Čtu Vaše zajímavé kritiky. V poslední době byl jsem vyzván, abych hrál divadlo. Pro svůj velký úspěch poradil mi jeden pán, abych si napsal pro přijetí k filmu.“

Napsal jsem Filmovému studiu, které mi však neodpovědělo, ačkoliv jsem svoje fotografie přiložil zrovna tak, jako zpětné porto. Prosím Vás snažně, pane redaktore, aby jste mi odpověděli na tyto dotazy: 1. Jest filmové studio tak zaneprázdněno, že mi neodpovídá? 2. Kam bych měl ještě poslat svoje fotografie? (režisérovu adresu). Budu trpělivě čekati na Vaši odpověď, kterou mi laskavě zašlete...“

„Psal jsem Vám již jednou o tom, že se snažím uchytiti se u filmu a psal jsem Vám též o neúspěších na tomto poli. Vyličím Vám celý postup. Nejdříve obrátil jsem se na p. re-

žiséra Slavinského, od něho jsem však vůbec nedostal odpovědi. Vim však proč jsem odpověď nedostal. Nepřilohil jsem povědi obálku. Když jsem zjistil příčinu, proč mi pan Slavinský neodpověděl, neměl jsem již odvahu obtěžovati ho znovu. Odhodlal jsem se k jinému kroku. Zaslal jsem společnosti „Slavie“ své libreto, ale ani tam jsem nepochodil. Obrátil jsem se tehdy na Vaši redakci, kde jste mi poradili, abych své pokusy opakoval. Vrhil jsem se s novou chutí do práce a zaslal své libreto „Elektafilmu“. Ale i tam jsem byl zklamán. Dostal jsem odpověď, že libreto mají dostatek, a proto o další nemají zájem. Poněvadž už jsem toho měl dost, rozhodl jsem se, že opět napíši některému z našich režisérů. V té době četl jsem článek rež. Svitáka, který tam hlásá, že chce vypěstovat nové, hlavně mladé české režiséry. Napsal jsem mu tedy. Ač jsem přiložil známku na odpověď i s obálkou, odpovědi jsem se nedočkal. Považuji tedy věc za vyřízenou, a článek rež. Svitáka pouze za zbytečné vychloubání.

Dal-li jsem se jednou na vojnu, budu bojovat. Chci však ještě podotknout, že vidím velikou chybu u našich společností a režisérů, že mladé opomíjí. Protože mé úspěchy byly slabé, obracím se na Vás se žádostí, abyste mi poradili, co mám učiniti nyní. Nebude-li Vám to tedy dělat obtíže, prosím Vás poradte mi ve Vašem listě. Současně prosím, abyste mi laskavě sdělili adresu nové fil. společnosti „Sfinxfilm“.

Nemáme tu dosti místa, abychom si všímali sociologických zajímavostí těchto projevů lidí, toužících po umění. Omezujeme se pouze na psychologické otázky a na ty stránky, které objasňují duševní stránku vztahu člověka neumělce k umění. Proto musíme si povšimnouti obšírněji zejména projevů umělecké, literární tvořivosti těchto neumělců.

Utopie, kterou napsal „řádný občan“.

Základní vlastností těchto amatérských uměleckých děl je, že naprosto neberou ohledů na technické možnosti určité umělecké techniky, zde na příklad filmu. Podívejte se na tuto filmovou epopeji kohosi z jižních Čech, jenž se v doporučujícím dopise charakterisuje jako „řádný občan republiky“:

„Vážný pane režisére! Co je válka ví dnes každé dítě navštěvující školu od svého nejmladšího věku. Jak válka skutečně vypadá, ví jen ten, kdo ji prožil. Ostatní si ji představují každý jinak. Zato dobu poválečnou každý dnes žijící člověk cítí. Jednak na svém zdraví, — na existencích a různě. Láska k bližnímu počíná vymírat a život spolužijících a rodin postrádá harmonii spoluzítí a rodinného štěstí. Jen málo lidí udělala válka šťastnými, bohatými a slavnými...

Obsah námětu: Násilný čin muže přicházejícího přes hranici na rakouské dívce. Tato dívka stává se matkou žijící v Korutanech na hranici tří států. Rakouska, Itálie a Jugoslavie. Je zdravá, slabě opálené pleti, černých vlasů a očí. Je jedna z těch, na kterou ženu v dnešní době říkáme, že je krásnou a půvabnou. Je velmi bystrá, energická a znalá života. Její povaha je panovnícká. Bojuje o svůj život a pak i o ten svého dítěte. Přežila pohromu a pád svého národa a vlasti. Cítí to v sobě. Osud jí vede na půdu nového národa, do našeho krásného Československa, k lidem slezským, do brotivismu věrným a bezbojácům. Zde ona páchá násilné činy. Ničí „nový život“ — nové rodinné štěstí. Zapomíná na mír a lásku, stává se dívkou mstivou a baží jen po slávě a bohatství. Neví, že pýcha předchází pád, že její vlast chtíc být slavnou a rozšířenou padla na nejnižší stupeň. V muzích vidí jen ukojence svých vášní a touh. Přichází pak na „Nový svět“ do U. S. A. Nedívá se vpravo ni vlevo ani dozadu. Jen vpřed a dopředu. Nepozoruje, že ztratila všechny zákony humanity, že jde vstříc jen morální propasti. Touha a bohatství je zlo té či každé ženy? Všechno špatné má svůj trest. Ocitá se najednou na své zpáteční cestě a odchází tam, kde sama své životní druhy posílala. Dobila čeho si přála, měla co chtěla. Proč by bojovala o to? Má se bráti zřetel na to, že byla zlem štěpena? Že ve svém nejmladším věku byla svedena mladým snem — láskou která se jí jen jednou uskutečnila, zanechavaje jí s hroznými následky. Stala se matkou. Nikdy více pak nepoznala lásky muže mladého sobě rovného k harmonickému žití. Byl její život tak špatný tím, že musela bojovati tak mladá a krásná o dva životy, že její láska nenašla rovnocenný protějšek — ale musela své mládí a lásku dáti mužům starším a starým — za lásku ma-

teriální, dva životy za materiální žití. Ještě jednou byla ve likou a čistou láskou obklopená, ale svůj život navykla jinému. Na upřímnou lásku a štěstí zapomněla. Svoje kořeny mládí zapustila hluboko do bahna, které kolem sebe rozsávala, aby mohla jen sama po zlatém koberci kráčet. Proč to všechno činila? — Život člověka, toť největší bohatství a sláva, které se mu dává a o který musí sám pečovati a bojovati. Ten se nikomu nemůže odebrati, neboť si ho bere každý tam, kde odchází. Život je boj o žití a ne strádání a obhacování se“.

Kdyby tento námět nebyl doprovázen mnohastrávkovým vysvětlujícím dopisem docela občanským rozumným, pokládali byste jej za nějaký příklad patologické tvorby. Ve skutečnosti však jde o pouhé lidové rozšafné povídání, nakažené novinovými frázemi, snažící se o symboliku bez jakýchkoliv technických ohledů a jakýchkoli mezí se rozbíhajících. Autor tohoto námětu vykládá, že sám chodí do kina pouze pro poučení a kritiku a že rozeznává filmy na předně dobré, 2. velmi dobré, 3. nádherné, 4. kolosální. Je přesvědčen, že na venku je přece jen více inteligence a kultury než v městech a rád by pomohl českému filmu z tohoto venkova:

„Když srdce je slabé (Praha) musí být alespoň nervy silné (ostatní části naší vlasti). Schází nám filmy z průmyslových prostředí, továren, dílen, z jejich koridorů, život lidí z dneška a zítřka. Málo techniky, zázraků a fantasmie.“

Uprostřed výkladů, jak by měl český film vypadat, rozhoruje se autor proti těžké masité stravě, zejména proti vepřovému masu a proti masu polosyrovému, totiž uzenu. Je patrně velice plodný, neboť závěrem nám prozrazuje:

„Kromě tohoto námětu mám napsané i dílo ze života dvou bratrů — letců — o milé dívce, která se stane zpěvačkou a herečkou. O alkoholu — v tomto případě působící rozvrat jako největší zlo, ale zároveň i jako největší lék. O motorismu. Automobilismu. Letectví — pro které nastala zlatá doba po válce.

Máte-li zájem o náměty zašlu Vám je k prozkoumání. Budou-li dobré, nejsou ani poslední.

Vše, co jsem napsal, je vlastní práce a fantasmie, psaná vlastní rukou podle života a pozorování kolem žijících. Proto bezesporně „že to v žádném románě doposud není a nedočtete. Tím cennější, protože originální. Jiným způsobem psání (psacím strojem) nemám možnosti a cizím rukoum nechci nic svěřiti. Vlastní práce, vlastní plod. Chtěl bych a přál bych si, by se stalo skutečností, co je mým snem. Pomoci československému filmu.

Jak píší lidé z města.

Je zajímavé, že ve srovnání s tímto venkovským autorem je pražský autor daleko provinciálnější, reálnější. Ovšem také nenadanější:

„V menším venkovském městě působí dvě věstkyňe Křížová a Lísková. Mezi sebou žijí v nelásce. (Vyvěsí-li plakát Křížová, má jej hned popsaný urážlivými poznámkami a Černý kocour Lískové se často vrátí s barevným ocasem). Prostě dělají si všechno nejhorší. Ale když se jednoho dne objeví na nárožích plakáty, oznamující příchod nové věstkyňe, která má zvucné jméno, příběhne se Lísková usmířit, a společně se snaží znemožnit nové věstkyňi působení ve městě. Přes to se ale nová věstkyňe ve městě usadí a brzy získá dobrou pověst. Křížová má 25letého syna, který má v Praze slušné postavení. Syn je u ní právě na návštěvě a marně ji přemlouvá, aby nechala věštění a přestěhovala se k němu do Prahy.

Po odjezdu synově se Křížová odstěhuje na venkov, kde chce působit pod změněným jménem. Ubytuje se v hostinci. Ale ve vsi ji omylem pokládají za mecenášku, která darovala obci 50.000 Kč. A když se to doví místní lichvář, honem ji nabídné pohostinství, které Křížová přijme, k nemalé zlosti hostinského. U Lichváře si jí nesmírně váží, a celá Lichvářova rodina slídí po jejím jmění, které má být ukryto ve veliké dřevěné truhle, pečlivě uzamčené Křížovou, která nedá ani na chvíli klíč z ruky. Ale jednou ho přece zapomene. Lichvář honem truhlu otvírá, ale v truhle je složeno bezcen-

né haraburdí. Křížová (která už ztrátu klíče zpozorovala), vidí truhlu před domem, a tak už se k Lichvářovi, který ji marně čeká nevrátí. Odjede za synem do Prahy, kde ji čeká nové překvapení. Její syn totiž chodí s dcerou Lichváře, která je v Praze u strýce na návštěvě. Brzy potom následuje už jen svatba a šťastné usmíření překvapené Křížové a ještě překvapenějšího Lichváře.

Z těchto dvou příkladů je vidět zajímavou charakteristiku lidové umělecké tvorby. Jakmile se lidový autor snaží vytvářeti umělecké dílo, přináší něco docela jiného, než se běžnému publiku opravdu líbí. Tihle amatérští autoři jsou vlastně velice originální a odchyľují se od šablony. Běžné obecnostvo však chce právě šablonu, příběhy veskrze vytvářené schematicky podle nejkonvenšnější autor-ské rutiny.

Jak se jeden z těchto autorů sám charakterisuje, je přímo dojemné:

„Jest mi šestnáct let a jsem studujícím gymnasia. I profesori mi dosvědčili to, čeho jsem si byl již dávno vědom. Přes velkou píli studuji bez úspěchu, neboť nemám nadání. Ačkoliv o této věci mluvím velmi nerad, řeknu Vám to. Opakoval jsem tercii a nyní opakuji quartu a přesto jsem v pololetí propadl. Blíží se třetí konference a mám obavy, že propadnu opět. Proto tak spěchám.

Jako častý a věrný návštěvník filmů domácích i cizích, vidím, jaká propast jest mezi naší a zahraniční výrobou. Český film prodává těžkou krizi, zvláště po stránce vhodných námětů. Má sice několik dobrých herců a režisérů (Baarová, Štěpničková, Korbelař, Frič), ale to nestačí. Potřebuje mnoho mladých a schopných lidí, hlavně scenaristů a libretistů.

Věřím, že mám nadání a hlavně vůli státi se jedním z nich. Se svým rozhodnutím jsem se však ještě nesvěřil rodičům. Ačkoliv vědí, že nemám úspěch ve studiu, nechtějí si ani uvědomit, že tam nemám nadějí. Nevědí, co jiného bych podnikl. Proto vím, že chci-li je získat, musím jim své rozhodnutí dokázat činem a ne planými slovy. Jedině možné by bylo, abych napsal libreto.

Když jsem se rozhodl, že napíši, rozmýšlel jsem se, jakého druhu má být. Dal jsem přednost detektivce, protože vím, že právě detektivky mívají největší úspěch u obecnostva, zvláště mužského. Přiznávám se, že jsem nepřinesl naprosto nic nového. Vždyť i cizí detektivky jsou dělány na stejný způsob. Věřím, že při vhodném zpracování a režii může mít úspěch, neboť se liší od genu ostatních českých filmů.

Bylo mojí snahou vytvořiti zcela jinou postavu detektiva, nežli jest třeba Sherlock Holmes nebo Charlie Chan. Rozhodl jsem se pro postavu mladého detektiva amatéra. Tím se má tato detektivka lišiti od jiných. Ovlivněn úspěchem filmu „Policejní vůz 99“ vložil jsem na konec napínavé pronásledování automobilů. Pro zesílení efektu, bylo by velmi příhodné pronásledování na pohraničních šumavských silnicích, kde by také vynikly čarovné krásy krajiny.

Chci své rozhodnutí oznámiti rodičům ještě před konferencí, která jest 6. března. Proto by mně velmi prospěl případně Váš příznivý posudek. Napište mi laskavě co nejdříve v uzavřeném dopise, k němuž přikládám známku, na adresu.“

Neznámí autoři z lidu se zpovídají.

Vynecháváme množství dokladů, které by se hodily spíše do článku humoristického. Všimněme si raději dopisu jedné neznámé autorky, která prožívala to, co tisíce jiných, na rozdíl od nich se to však snaží formulovati filmem:

„Po návštěvě každého filmu počínala jsem vždy přemýšleti o nějakém vážnějším a účelnějším kuse a tak jsem přišla na myšlenku která se možná vůbec neměla zrodit aby zabírala tolik mého i Vašeho času ale — odvážnému štěstí přeje — a tak se do toho pustím.

Chci vyličit život a citění dívky matkou, již od dětství vedou rodiče ctíti a milovati. Tím jí matka zabraňuje poznati pravý vzájemný poměr jejich rodičů. Ovšem, utajiti se nedá, a tak dívka po marném namáhání rodiče usmířiti zůstává raději vzdálena tohoto domova, aby častých výstupů svých rodičů, které jí drásají srdce byla ušetřena. Poznává lásku, přichází v podobě vysněného hochu. Kratičké štěstí končí přiznáním, že chlapec je ženat. Nechce uvěřit této špatnosti a těžce nese novou bolest — nešťastnou lásku. Hrdinsky ji dovede potlačit když se dovídá, že její milovaný hoch má i dcerušku. Tu se vžívá do situace jeho dítěte jejíž zlý obsah byl

celé její dětství. Omyl osudu a špatnost svého chlapce svaluje na sebe v jeden velký hrách, vyhledává jeho děcko, žaluje na sebe a snaží se mu vysvětliti jak mu ublížila. Leč dítě, v jeho svaté přirozenosti a nevědomosti si dívku oblíbí a nechce se od ní vzdáliti. To dívku duševně zabíjí.

Ohledně tohoto námětu bych si přála promluvit s někým kdo neb s kým bych mohla vypracovati (ovšem nepatří-li to rovnou do koše) poskytla bych třeba i ústně nutně a důležité detaily které by celou myšlenku uvedly v jeden celek.

Je pochopitelné, že při budování této myšlenky jsem sama měla hlavní úlohu a tak je mé velké přání býti tomu tak i ve skutečnosti.

Další dopis nám představuje slovenského adepta filmového herectví i autorství současně:

„Velevážený pane Redaktor! Tak úprimne chcem sa Vám zdoverit, že keby ste bol tak dobrý a láskavý v tejto veci mi poradiť aine:

Rád by sa dostal za filmového herca čoho je túžbou mojou. Nemám príležitosti žiadnej a preto ani šťastie a doporučiť ma nemá kto. Je mi tak ľúto, keď vidím že mnohí sú filmovými herci a mne nijak osud toho nedopraje a nedá príležitosti.

Žijem ako mladý muž vo Vysokých Tatrách v Kralovej Lehote, zdravý, inteligentný, všestranne vzdelaný, talentovaný. Mám veľké nadanie a schopnosti toho jest podmienkou pre film herca. Co sa týče mňa, mám veľmi dobrú štíhlú postavu, každý mi hovorí, že aby išel za filmového herca, že má nádherný zjev a jemný obličej. Prihlásil som da pred pár dňami a zaslal i moju fotočku na filmové studio do Prahy ale žial Bohu nedostávám žiadnej odpovedi.

Prosím Vás tedy pane Redaktore, poradte mi v tejto veci co vstupu za filmového herca alebo ma doporučte niektoej film. spol. Mám jedno veľké úspešné „Zázračné prevrpenie na filmu“ a toto chcem venovat niektoej filmovej spol. je to moj vlastný vynález obrovskij, a druhé mám „Polibek před zrcadlem“ — a tak i „Lesníkův zločin“.

Zažil jsem mnoho trápeniia, moji rodiči sa rozvedli a som z lepšej lesnickej rodiny. Studovat som už nemohol na vyššie školy ponevác rodiče si majetky rozdelili a na študie mi nenechal nikdo z nich príspevek. Obrátil som sa na Vás s celou dôverou že byste mi poradil...“

Zmínka v tomto dopise o „Polibku před zrcadlem“ ukazuje ještě na jednu stránku tvorby těchto amatérských autorů: na jejich nepůvodnost a na nesmírnou opatrnost, kterou je třeba při podobných námětech zachovávat. „Polibek před zrcadlem“ byl totiž úspěšnou divadelní hrou, která dokonce už v Americe byla zfilmována. Pročítáme-li velké množství námětů od autorů amatérů, žasneme přímo, s jakou neostýchavostí opakují ve svých námětech situace, které viděli už jinde. Jistě tak dělají bona fide, bez úmyslu plagovati. Styk s podobnou neprofesionální uměleckou tvorbou by nám vůbec mohl býti psychologickým vodítkem při řešení problému odvozování námětů v uměleckých dílech a při odpovídání na otázky původnosti a nepůvodnosti.

Musíme se vzhledem k rozsáhlosti látky a otázek, které se při této „otravě filmem“ vyskytují, omeziti jen na těchto několik dokladů a několik zcela stručných poznámek. Je to opět zlomek látky, jenž patří do onoho nesmírně pouzavého oboru estetiky, oboru zabývajícího se periferií u m ě l e c k é t v o r b y .

národní hospodář

Prohlášení

V tomto časopise ze dne 20. prosince 1936 byl uveřejněn článek pod nadpisem: „Živnostník se má učit, ne naříkat“, ve kterém bylo několik výroků urážejících funkcionáře a představitelů živnostenské strany. Redakce prohlašuje, že výroky tyto, zejména, že funkcionáři a představitelé zkrachovali ve svém životním podnikání a že v politickém zápase počínají si demagogicky, netýkají se naprosto členů,

jež strana živnostensko-obchodnicko-středostavovská vyslala do poslanecké sněmovny, t. j. pánů poslanců J. V. Najmana, Bohuše Rodovského, Jana Slavička, Emanuela Kejmara, Františka Ostrýho, Václava Vávry, Josefa Olivy, Františka Michálka, Emanuela Šedého, Jana Pekárka, Antonína Jiráčka, Štěpána Habarta, Rudolfa Mlčocha, A. J. Beneše, Karla Chalupy, Josefa Luky a Jana Lišky a proto výroky tyto, ježto nebylo úmyslem redakce cti těchto jmenovaných poslanců se dotknouti, jako neodůvodněné odvoláváme, a dáváme jim tímto plné zadostiučinění.

R e d a k c e.

dopisy

O komunistech

Pane redaktore!

Váš článek „O komunistech — bez delikátnosti“ vyvolal především odezvu v nás, bývalých komunistech. Pro úřadujícího činovníka strany není v tom problému, poněvadž ty doby, kdy oni mohli mít nějaké problémy, jsou dávno pryč. Jemu pouze přibyl úřední akt k vyřízení. On musí následkem toho vyplnit formulář s předem vytištěným záhlavím a závěrem: Proti komunismu — pro fašismus. Do tohoto formuláře vepíše jméno pachatele, nadávky předepsané na tento zločin (u nás nemůže použít jiných trestních sankcí) a nějaké to sofisma, kterým obejde to, co měl prokázat. Nic jiného nemůže, ani nesmí. Jinak my, kteří jsme přišli ke komunismu v nadšené víře, že nastupujeme jedinou možnou cestu k novému, lepšímu, ba dokonalému uspořádání lidské společnosti, ztrávili jsme zde celé desetiletí, bojovali tvrdě a neúprosně, jak taková víra kategoricky vyžaduje, a posléze prošli dlouhým a bolestným procesem zklamání a získávali kritický postoj k své věci a k sobě samým. A to nebyla jen prostá víra, založená na pouhých citech, nýbrž podložená vědou marx-leninského světového názoru a proto tím tvrdší, helvitštější víra. Z takové člověk nevyroste rázem, ani bez bolesti. Ale žene-li ho rozum a věci prožité na vlastní kůži k tomu, aby vyrostl, nalézá se na konci tohoto procesu obohacen o poznatky, které nemohou mít ti, kteří totéž neprožili. Nelituji těch deseti let ztrávených v komunistickém hnutí, naopak, vděčím jim za vše čím jsem.

Otázky nadhozené Vaším článkem leptaly v našich hlavách dávno před tím, než dozrála bolest rozchodu, tedy již v těch dobách, kdy bychom se (a konkrétně, kdy bych já) vrhli na Vás za tentýž článek jako na vraha. A račte pochopit, že z našeho subjektivního stanoviska právem jako na vraha, poněvadž to bylo vraždění víry a to bolí více, než prolitá krev. A tato věc se ve vašich kruzích, u lidí, kteří to neprožili, nedoceňuje a proto posuzuje křivě. Můj vlastní, rodný, o mnoho let mladší bratr, když byl hotov v diskusi se mnou s argumenty, prohlásil: „Když není komunismus, není nic a já se mohu jít s klidem oběsit.“ A potom mně napsal dopis, v němž prosí, abychom se nikdy více nasetkali, nemluvili spolu, poněvadž bez strany a víry není pro něho života. To neznamená, že ze soucitu k nim necháme požrat rozum vírou, ale nutno si uvědomit, co jim bereme a co můžeme za to dát. Nelze zapomínat ani na okamžik ono místo, kde Masaryk v „Sociální otázce“ cituje slova Pisma: „Který z vás je člověk, jehož kdyby prosil syn jeho za chléb, dal by mu kámen?“ A dodává k tomu: „A my zatím dělnictvu našemu dáváme kameny — literární, filosofické, teologické, politické...“ Dnešní komunistické hnutí skládá se jednak z nepatrné vrstvy bezpáteřných a docela otupělých byrokratů a za druhé z masy věřících a zoufale se o svoji víru bojujících lidí. O tyto lidi jde, o to, abychom kritikou jejich víry nedocílili opaku toho, co zamýšlíme,

co je naší svatou povinností. A často tak náš tisk činí a člověk, jehož syn prosí za chléb, dává kámen. Prosím, i já ho mnohokrát v nelepší vůli dal, a potrvá opět delší dobu, než si tuto otázku v plně šíři a hloubce uvědomí člověk, který sám, vlastními silami z této víry vyrostl.

Je zde fakt krutosti komunistických metod, „školy veliké nenávisti, školy oněch podlostí, které nás nyní děsí“. Věřící komunista Vám proti tomuto faktu postaví rovněž tak nepopiratelnou skutečnost krutosti kapitalistických metod, válek pro zisky zbrojařů a všech hrůz souvisejících s pouhým zájmem realizace kapitalistických zisků. Krutost proti krutosti, ale ten komunista stojí zde v posici výhodnější, pro něho mravnější, poněvadž on je krutým jen proto, aby vyhladil ze světa kapitalistické zlo a ukončil tak všechna společenská zla vůbec. Každá jeho podlost vůči nepříteli víry je u něho mravně oprávněna nejsvětějším cílem víry. Proto vlastně není jiné podlosti, než býti odpůrcem víry, kacířem. Podlec jste Vy, já, ale na příklad není podlé, když „Halo-noviny“ podají berní správě nesprávný výkaz o mých příjmech, abych musel platit vyšší daně a tak alespoň trochu byl poškozen, když nemohu být zde za kacířství proti komunismu umučen v kriminále. Zkrátka a dobře, s hlediska věřícího komunisty je mravné a svaté vše, cožkoliv zlého učiní nepříteli víry. Tak vypadá onen fakt v plně šíři a hrůze. Není to nic nového v historii lidstva, pouze znovu narozené Bratrstvo Ježíšovo v nové a snad ještě horší formě. Mesiášství končí jezovitstvím. To není náhoda, nýbrž zákonitý vývoj každého mesiášství. Věřícího a mechanicky myslícího komunistu nemůže tato myšlenka vůbec napadnout, poněvadž mechanické myšlení je pouhá bezmyšlenkovitost, která už dnes není projevem individuálních schopností členů, nýbrž základní podmínkou víry je prostě předepsána i pro ty, kteří by za jiných podmínek zcela dobře mohli myslet. Každý, kdo myslí, je trockistou bez ohledu na to, jak blízko či daleko je od Trockého a trockismus je prostě jen jiné slovo střeověkého prokletí: Kacíř.

Jaké jsou historické kořeny této skutečnosti? Počátek je v ruském bolševismu. A to byla zvláštní, ruská odnož mezinárodní sociální demokracie. Zvláštní, od evropských odlišné poměry této země daly vznik zvláštní sociální demokracii odlišné od sociálních demokracií jiných. Rusko byla země nesmírná s ohromnou převahou venkovského obyvatelstva, jevícího typické znaky primitivů: dobrotu a krutost. Zastalý dobrý a současně krutý lid, takový, že bosák-spisovatel Gorký mohl mezi nimi žít celá léta bez prostředků a všade byl živ jako bratr, a když se zastal v jedné vsi ženy, která byla trestána pro cizoložství tím, že ji nahou uvázali na vůz, hnali prostředkem vsi a bičovali, zaplatil to málem životem. Mužici ho zbili do bezvědomí. Tomuto lidu vládl polofeudální režim nagačkou, a v době, kdy sociální demokracie měla na západě své poslance v parlamentech a plnou organizační svobodu, trestala se v Rusku příslušnost k sociální demokracii Sibiří. V těchto krutých podmínkách musela se vyvinout jiná sociální demokracie a existovat jinak, než na západě. Vyrostl speciální, ruský bolševismus.

V jiných podmínkách jiní lidé. Otec ruského bolševismu, Lenin, jeden z největších a nejtypičtějších synů svého národa a doby, žil a myslel trochu jinak, než předáci západní sociální demokracie. Jeho život v šestnácti letech začínal popravou milovaného, staršího bratra Alexandra pro spiknutí proti carovi. V třiceti letech měl již Lenin za sebou sibiřské vyhnanství pro sociálně demokratickou činnost a prchá do emigrace. Tento život vytváří jeho myšlení a on vtiskuje pečet svých myšlenek vlastní straně. Lenin je vědecky vzdělaný fanatik, veliká politická hlava, podřizující celý svůj život jediné myšlence: vyvésti svoji zem z barbarské zaostalosti. Kam? Na stupeň kapitalisticky pokročilých západních států? Ach ne, dál, po-

něvadž kapitalismus již dohrál svoji pokrokovou roli v historii. Dál, přímo k socialismu. Udělat z poslední země Evropy, bašty zaostalosti, první zem světa, motor pokroku. Největší myšlenky o svobodě a všelidském štěstí vznikají v mozcích synů nejpotlačovanějšího a nejzaostalejšího lidu. Lenin by zůstal pouhým a neznámým snilkem, kdyby nebyl obdařen vlastností spojovat nejmělejší sny o budoucnosti s nejkonkrétnějšími úkoly dne. Takovým úkolem byla strana, nástroj k uskutečnění jeho myšlenek. A charakter této strany musel odpovídat myšlení svého stvořitele i krutým poměrům v Rusku, kde strana měla existovat v podzemí, v neustálé ostrážitosti, nedůvěře vůči ostatnímu světu, a to nebylo možné bez fanatické víry, v níž jedinec není ničím a společná věc vším. A jak lze odstranit carské násilí, nedopouštějící nejmenšího projevu jiných názorů jinak, než násilím? Nelze jinak. A kde vzít sílu, kterou by strana jako velitel hnala do boje s tímto násilím? Ta síla je v nenávisti lidu proti potlačovatelům. Aby tato nenávist byla skutečnou silou, musí být školena, vedena, usměřována proti jednomu, hlavnímu nepříteli. Nelze jinak svrhnout cara a kapitalismus, než touto cestou.

Bolševismus byl příliš dítkem své země a doby, aby mohl humanisticky uvažovat o ceně člověka. Jaká cena v zemi, kde 170 milionů lidí bylo bezcennou masou, udržovanou v zaostalosti, hnanou do zbytečných a zločinně vedených válek (rusko-japonská)? Ceny člověka nutno napřed dobýt svržením starého režimu i za cenu sebe větších lidských obětí. Strana, v níž každý člen je vychováván k obětování vlastního života, nezastaví se v provádění svého plánu před žádnými oběťmi. A všechny jsou oprávněné, posvěcené, poněvadž jde o spasení všech a navždy. „Když se kácí les, létají třísky,“ řekl Lenin krácející neúprosně za svým cílem. Naši husitští předkové ve středověkých Čechách vyslovili tuto strašnou mesiášskou pravdu revoluce ještě drastičtěji: „Bijte, zabijte, nikoho nešpte...“ A Danton ve francouzské revoluci šel do hloubky: „Nechť zhyne naše památka, jen když Francie bude svobodná!“ Stále jedno a totéž, avšak jen bolševická revoluce zanechává po sobě následky podobné následkům neuskutečněných ideálů křesťanství.

Bolševismus se rodil v lůně ruských poměrů, a jeho porodní bábov byla světová válka. Jen touto válkou se dostal k moci, ona mu pomohla k zmezinárodnění a všesvětovému oprávnění jeho osobitých metod. Kdo chce mluvit o humanitě nad hroby desítek milionů šilene ubitých lidí? A 30.000 šibenic v Haliči, 25.000 poprav v Belgii, děti roztrhané výbuchy granátů, ženy nakřídované pro polní nevěstince, němečtí zajatci umírající v Africe na nucených pracích, a francouzští umírající v Německu hladem, hle, páni buržousti, dílo vaší kultury! Není krutosti tak veliké, aby nebyla svatá, když slouží k odstranění tohoto díla, této kultury! Ano, bolševismus rozený carským Ruskem a přivedený na svět kleštěmi světové války nemohl být než krutý a nenávistný vůči světu, který ho takto zrodil. A co hlavního, přichází s tímto velkým mravním uprosněním své krutosti. Neboť to vše dělá jen proto, aby již nikdy krutosti nebylo. Jak to docílit? Věc jasná jako den. Všechno má je zrozeno ze soukromého vlastnictví výrobních prostředků, které nutí lidi, ať chtějí nebo ne, aby jeden požíral druhého a posléze žene celý svět do krvavého bahna válek v zájmu soukromého vlastnictví několika kapitalistických tříd. Odstranit i za cenu největších obětí a krutostí kořen zla, a j. soukromokapitalistickou organizací společenskou a všeobecně sdílenou. To jsou velmi přesvědčivé myšlenky pro lidstvo po světové válce. A ruský bolševismus, přivedený světovou válkou na svět jako reálná vládnoucí síla, rodí III. Internacionálu.

Jenomže toto dítě narozené v Moskvě čpí za hranicemi Ruska příliš cizotvo jiného kraje. Lenin, neinteligentnější ze

všech bolševických předáků, žijící léta na západě v emigraci, nemohl pochopit počínání německých dělníků v Mnichově, kteří 1. května vůbec nedemonstrovali, ale prostě slavili svůj svátek a po slavnostním projevu odjížděli s rodinami bavit se do přírody za město. Povzdechl si nad tím, kolik maloměšťáctví je v německé sociální demokracii. Jenomže toto maloměšťáctví bylo výsledkem docela konkrétních existenčních poměrů německého dělníka, který žil před válkou tak, jak se ruskému dělníkovi nikdy ani nesnilo a ještě dlouho snít nebude. V západních zemích, které již prošly měšťáckými revolucemi, měl proletariát zcela jiné, lepší postavení, než v polofeudálním Rusku. Jinak se zde vyvíjelo rolnictvo než předpokládal Marx podle anglického obrazu. A posléze toto rolnictvo dostalo po světové válce a jistě vlivem bolševické revoluce šlechtickou půdu z rukou měšťáctva. A úhrnem všechno to neodpovídalo poměrům, v nichž bolševismus ve své vlasti rostl a zvítězil. Ne, že by zde nebylo vůbec oné nenávisti, která školena a vedena bolševickou stranou tvoří reálnou moc k porážce existujících režimů, ale nebylo jí zde v takovém měřítku, aby se tou mocí mohla stát. V Rusku to byla nenávist všech dělníků a rolníků, čili národní nenávist vůči hrstce vládnoucích. U nás, na západě, je to nenávist jen části nejbědněji postavených lidí, a síla této vrstvy vyděděných lidí kolísá podle okamžitých poměrů.

Na této slabé základně vedou sekce III. Internacionály svůj zoufalý boj a jsou neustále popoháněny bičem moskevských dohlížitelů. Tito dohlížitelé znají dopodrobna vše, jak oni tam, doma zvítězili, ale neznají ničeho z konkrétních poměrů země, o níž rozhodují, či chtějí rozhodovat. A vše, co oni neznají, neexistuje, poněvadž pravda je pouze jedna, v Moskvě hmatatelně zjevená. A co nejhoršího, v duchu těchto šafářů světové revoluce jsou vychovávány mladé kádry sekcí, vůdcové, kteří mají nahradit vůdce staré, evropskou sociální demokracii zatíženou. Všichni mladí lidé, kteří se v sekcích objeví a projeví nějaké schopnosti, jsou každoročně odesíláni do leninských škol a na západní university v Moskvě, kde z nich všemi prostředky dělají rudé jezovity. Za dvě až čtyři léta studií nadělají z mozku takového člověka zásuvky na citáty z Marxe, Lenina a Stalina, poučí ho o všem, jak oni zvítězili, vymlátí z něho vše osobité a národní, musí při tom udělat zkoušku lajtnanta rudé armády, aby byl schopen též vojensky vést revoluci, a když se vrátí nazpět, je dokonale odizceno prostředí, z něhož vyrostl, dokonale nafoukaný „historickou úlohou, která mu byla svěřena“ a bohorovný, jak římský mnich, který věděl vše, co řekli svatí Otcové a cožkoliv neřekli, nebylo. Takto Moskva zkazila tisíce mladých lidí proletariátu všech zemí, z nich jsou dnes polbýra jednotlivých sekcí a vedoucí kádry.

K ilustraci, kam tato výchova vedla, stačí jeden případ z nesčetných. Do redakce „Rudého večerníku“ byl nám přidělen jeden čerstvě upečený a právě došlý šafář revoluce. My jsme jim říkali ruské byliny. Pan Bylina nám přísně vytkl, že přímo oportunisticky zanedbáváme v našem listě denní otázky Sovětského svazu. Na příklad právě nyní (bylo to v době těžké bídy roku 1932) vede sovětská vláda akci pro pěstění králíků, na níž možno ukázat západoevropskému proletariátu, s jakou pečlivostí se stará sovětská vláda i o nejdrobnější záležitosti svého obyvatelstva. Celá ta akce v sovětech byla tehdy jedním z typických nesmyslů pánů byrokratů. Poněvadž nebylo vůbec masa, chtěli tomu odpomoci chovem králíků, kteří se nejrychleji množí. Nařídili všem obyvatelům Moskvy chovat králíky, ale pak se přišlo na to, že jaksí v Moskvě na ulicích tráva neroste, a hladový králík nejenže se nemnoží, nýbrž zocpení. Ale poněvadž nesmysl vyšel z Moskvy, znamenal pro pana Bylina příkaz k světové králíkářské akci. Já tehdy navrhoval, abychom v záhlaví listu změnili Marxovo heslo: „Proletáři všech zemí spojte se“ heslem: „Revoluční králíci všech zemí, množte

se!“ Jiný kolega rozvedl ihned teorii o tom, že když někdo nepovažuje králíka za vůbec žádný dobytek, je to pravá úchylka. Když však někdo myslí, že králík bude tahat kombajny na socialistické půdě, je to beze sporu levá úchylka. Mohli jsme si takovou nevážnost k úředním nesmyslům dovoliti, poněvadž jsme, chvála bohu, byli komunisty v Československu. Pan Bylina s největším rozhořčením prohlásil o nás, že jsme zralí k tomu, aby nás proletariát ze svého středu vymrskal.

A tito lidé s nalitou, falešnou ideologií, v prostředí, kterému byli uměle odcizeni, vyvolávali podle naučeného vzoru třídní nenávisť, strašili hrozným dnem odplaty, k níž vůbec neměli síly, a tvořili psychologické prostředí fašismu všade tam, kde třídní poměry se přiostrýly ke konfliktu a měly podle moskevských předloh vésti k bolševickému vítězství. A tento bolševismus III. Internacionály, zkarikovaný bolševismus, poněvadž mechanicky přenášený do jiného prostředí, vytvořil fašismu nejenom psychologické prostředí, nýbrž ho naučil i strategii a taktice. A byl vůči „Ruským bylinám“ o to v lepším postavení, že vycházel z domácího prostředí a dovedl při využívání těchto bolševických metod mnohem lépe zapůsobit na city většiny národa. Itálie a Německo svědčí o tom jasně.

Ovšem, během těchto událostí Lenin již dávno nežil. Předčasná smrt otců je tragikou tohoto hnutí. Marx zemřel, aniž by dokončil své životní dílo „Kapitál“, a Lenin byl smrtí vyřazen, sotvaže uvedl III. Internacionálu do pohybu. A v posledních okamžicích svého života měl prorocké a při tom vědecky přesné předtuchy. Litoval toho, že Rusko strádá nedostatečným kapitalistickým vývojem před revolucí, poukazoval na hanebnou, sovětskou byrokracii a tušil, že vše dopadne jinak, než on chtěl. Tušil správně, ale konce vývoje nedomyšlel. Dnes stojíme před faktem, že v Sovětském svazu není soukromého vlastnictví výrobních prostředků a přes to je tam třídní společnost. O možnostech podobného útvaru neměl tušení Marx ani Lenin, přesto že v historii lidstva již existovala třídní společnost bez soukromého vlastnictví: říše peruánských Inků. Není soukromého vlastnictví a není socialismu, leda na úředních vinětkách, které mají zrovna takový obsah, jako dosud nezrušená výmarská ústava v Německu. A zde jsme na bodě přelomu, kdy mesiášství spasitele musí přejít v jezovitství následovníků. Ze snu o království božím na zemi zůstala církev římská, ale nemohla se vzdát nálepky svého původu, aniž by ohrozila svoji existenci. Z pokusu o socialismus zůstal Sovětský svaz, a byrokracie vlastníci kolektivně výrobní prostředky. Ale nemůže se vzdát marx-leninské nálepky, aniž by tím neohrozila svoji existenci. Nemůže, protože je to existence, založená na víře v to, co právě není.

V tom okamžiku je každé přemýšlení nejtěžším zločinem proti víře. Brzy dojde k tomu, že spisy Marxovy a Leninovy budou smět číst a vykládat jen tajemníci, k tomu účelu vychovaní ve věroučných ústavách, zrovna tak jako bibli směli číst pouze kněží. Kacíře nutno hubit všemi prostředky, pomocí parádních procesů i bez nich. Ruští bolševici, kteří zužitkovali nenávisť lidu proti režimu k dobytí moci, hynou zhuštěnou trestí své metody.

Proti jedné víře, víra druhá. Rudá nenávisť zplodila hnědou. Pozírají se navzájem a každá z nich své kacíře. Obě žijí jen z nenávisť k sobě. Na jedné straně vykřikují slovo socialismus, na druhé národ, a obě tato slova ztratila již jakýkoliv obsah, jsou to jen zvuky zběsilosti vyvolané společenskými

poměry a zvrhnutím se spasitelství v jezovitství. Napsal jste, pane redaktore, o výchově červených mravenců proti hnědým. Ach nikoliv, to nejsou jen obyčejní mravenci, nýbrž afričtí termity. Kdo není červeným ani hnědým, je nepřítelem obou, poněvadž každý z nich zná jenom dvě barvy. A termity prožerou dům od základů, takže spadne. Dojde-li k nové světové válce, spadne budova evropské kultury, prožíraná v základech termity. Jestliže prvá světová válka toto vše přivedla na svět, druhá dovrší zánik kultury. Co činit, abychom k těmto koncům nedospěli? Nezapírejme si, že naše posice je mimořádně těžkou.

Lehčeji je vychovávat lidi k víře, než k rozumu. Jestliže pokročilé státy světa nepodlehly bolševismu ani nacizmu proto, poněvadž většina jejich obyvatel žila v lepších podmínkách, než národ ruský a potom poražený německý, tedy hlavní podmínkou naší obrany je udržovat snesitelnou existenci nejširších vrstev obyvatelstva. Chceme-li proti víře bojovat rozumem, musíme všemi prostředky a za každou cenu opatřovat nejširším vrstvám obyvatelstva rozumné podmínky existence. Kdo poznal, jako já, život ve státech, kde z lidí jsou dělání termity, ví, že u nás v celku, hmotně a duševně žijeme neskonale lépe. Ale kdo to neví a žije při našem, v celku středním průměru bídně, je ochoten věřit, že tam se žije neskonale lépe, šťastně. A je v té víře a proto i v nenávisti utvrzován nejen úředníky obou církví, ale i lidmi, jinak ctihodnými, kteří si o sobě myslí, že jsou starí revolucionáři a jsou ve skutečnosti jen starými blázny. Víru nutno potírat slovem i činem. Podaří-li se nám spojit teorii s praxí, zvítězili jsme, nadejde Evropě nová doba rozkvětu.

V. Borin.

Národní hospodářství a střední škola

Pane redaktore!

Pan O. Weisl byl tak laskav a upozornil na diskusi vedenou v časopise čsl. profesorů o zavedení národního hospodářství na střední školy. Je to dobře. Má-li mít nějaký zásah do školních osnov žádoucí úspěch, je třeba získati pro něj nejprve profesory, probuditi jejich zájem. Proto byla vyvolána diskuse o národním hospodářství. Je věci k prospěchu, když se tento zájem rozšíří i mezi veřejnost. To se, díky „Přítomnosti“, také nyní stalo. Tedy jen více vážného zájmu.

Nejsem proti zavedení národního hospodářství na střední školy. Jde mi jen o jeho pojetí. Není lhostejné, jaké národní hospodářství bude zavedeno. Dovolte, abych tu ocitoval, co jsem napsal do „Střední školy“:

„Nechci se plést národním hospodářům do jejich teorií, ale jako pedagog mám plné právo a povinnost ptát se, čím mohou jejich teorie přispěti mravnímu uvědomení žactva. Tak se také táži. Tu ve škole jsme my, vychovatelé, kteří sledujeme vysoké výchovné cíle a sloužíme jim, nejvyššími pány, a budou-li národní hospodáři chtít zavést své teorie do našich škol, musí se i oni podrobit těmto cílům. Stojím jen na stráží a dávám pozor, zdali jsou k tomu ochotni. Přitom vycházím z předsvědčení, že je první povinností učitele vychovávat a teprve v druhé řadě vyučovat. To platí i pro vyučování národnímu hospodářství.“

Kdyby to měl být jen nějaký nový „předmět“, tedy sotva vyvrátí Machovu inektivu: „Když mladík z gymnasia do života vstupí...“

Dr. Miloslav Šefrna.

TISÍCE KRÁSNÝCH PŘEDMĚTŮ - KAREL KELLNER V PRAZE TISÍCE KRÁSNÝCH DÁRKŮ!

ždídl na Václavském náměstí č. 25 na nároží paláce pojišťovny Generali, nové vzorné papírnictví, které je svou vnější i vnitřní úpravou, neméně však svým vynikajícím výběrem zboží skvělou pozoruhodností Prahy. Jakostní spolehlivá zlatá pera, jemné dopisní papíry vybraného vkusu a jiné papírnické zboží pro každou potřebu.